

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2011:14

Bibliotekscaféet som *place*
En användarstudie om bibliotekscaféer på folkbibliotek

JESSICA ISTENES
FRIDA LARSSON

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Jessica Istenes & Frida Larsson**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Bibliotekscaféet som *place*: En användarstudie om bibliotkscaféer på folkbibliotek

Engelsk titel: The library café as a *place*: A user study about the public library café

Författare: Jessica Istenes, Frida Larsson

Färdigställt: 2011

Handledare: Magnus Torstensson, Margareta Lundberg Rodin

Abstract: The aim of this study is to investigate the meaning of the library café for its visitors as a *place*. By this study we want to see how important the library café is as a *place*. Our theoretical departure point is an adaption of the *space and place*-theory, by Fisher, Saxton, Edwards & Mai. By adapting the theory to a library perspective it helps us to understand how library users look upon the library café as *place*.

Using a qualitative approach the empirical material has been collected through observations and interviews. We observed and carried out interviews with six library café visitors at three different library cafés.

Our findings are that the library café is used in many different ways and by many different peoples. The library café is seen by its visitors as a good *place* for combining a coffee break or a meal with reading, studying or being social. Our conclusion is that the library café as a *place* can be compared to a “living room for society”, a third place where both high- and low-intensive meetings can take place.

Nyckelord: Bibliotekscafé, mötesplats, folkbibliotek, *space and place*, intervju, observation, användarstudie.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställning	2
1.3 Avgränsningar	2
1.4 Definitioner	3
2. Tidigare forskning	3
2.1 <i>Space and place</i>	3
2.2 Biblioteket som en tredje plats	4
2.3 Biblioteket som mötesplats	5
2.4 Biblioteksbyggnad och biblioteksarkitektur	6
3. Teori	7
3.1 <i>The Library as Place</i>	7
3.2 Biblioteket som fysisk <i>place</i>	9
3.3 Biblioteket som social <i>place</i>	9
3.4 Biblioteket som informativ <i>place</i>	9
3.5 Tillämpning av teorin	9
4. Metod	10
4.1 Observation	11
4.1.1 Förhållningssätt och kunskapssyn	11
4.1.2 Vår forskarroll	12
4.1.3 Urval	12
4.1.4 Reliabilitet och validitet	13
4.1.5 För- och nackdelar med observationer	13
4.2 Intervju	14
4.2.1 Urval	14

4.2.2 Forskarpåverkan	14
4.2.3 Genomförande	15
4.2.4 För- och nackdelar med intervjuer	15
5. Miljöbeskrivning.....	16
5.1 Bibliotek och bibliotekscafé A – Det moderna biblioteket.....	16
5.2 Bibliotek och bibliotekscafé B – Det livliga biblioteket	17
5.3 Bibliotek och bibliotekscafé C – Det klassiska biblioteket.....	17
5.4 Mål och avtal för bibliotekscaféer	17
6. Resultat.....	18
6.1 Observationer	18
6.1.1 Bibliotekscafé A - Stillsamt	18
6.1.2 Bibliotekscafé B - Samtal	19
6.1.3 Bibliotekscafé C - Tidningsläsande	21
6.2 Intervjuer	22
6.2.1 Bibliotekscafé A – Tillåtet att prata	22
6.2.2 Bibliotekscafé B – ”Skön stämning”	23
6.2.3 Bibliotekscafé C – Lunch och tidningsläsning	24
7. Analys	25
7.1 Bibliotekscaféet som fysisk <i>place</i>	25
7.2 Bibliotekscaféet som social <i>place</i>	26
7.3 Bibliotekscaféet som informativ <i>place</i>	27
7.4 Jämförelse av mål och avtal för bibliotekscaféer och våra resultat	27
8. Diskussion och slutsatser	28
8.1 Hur används bibliotekscaféet av besökarna?.....	28
8.2 Hur uppfattas bibliotekscaféet av besökarna?.....	29
8.3 Diskussion om bibliotekscaféets betydelse som <i>place</i> för biblioteket och dess besökare	29
8.4 Diskussion kring metod	31

8.5 Vidare forskning	32
9. Sammanfattning.....	33
Käll- och litteraturlista	35
Bilagor.....	37

1. Inledning

På bibliotekscaféer kan du sitta i lugn och ro med en kopp kaffe och läsa tidningen eller surfa på en dator. Här träffar du de andra dagliga besökarna, nya och gamla bekanta eller möter upp någon som du bestämt träff med. Du kan bland annat diskutera samhällsfrågor eller gå på romantisk dejt. Du kan med lätthet göra ett spontant besök på biblioteket och då kanske låna en bok. När det är dags för lunch kan du återvända till caféet och köpa något gott som mättar magen. Utöver detta finns potential för mer att göra på bibliotekscaféet.

Folkbibliotek har genom tiderna haft olika roller och funktioner. De olika vindar som blåst i samhället har även påverkat vilken tyngd de olika funktionerna har haft. Det har dock i de flesta fall alltid vilat på bibliotekets arbete för demokrati. Biblioteket har bland annat fungerat som en institution för folkbildning och kunskapsinhämtning, men även en plats för kulturförmedling och kulturellt deltagande. På senare tid talar man ofta om tillgången till fri information, samt om bibliotekets sociala roll och funktion som mötesplats.

Idag handlar debatten kring bibliotekets roll bland annat om på vilket sätt det har kommit att bli allt mer ett upplevelsecentrum och en plats för nöjen och evenemang. Programverksamhet på bibliotek som stick- och slöjdcaféer, kultursoppor, workshops, författarträffar, teaterföreställningar, konserter, matlagningsträffar och andra sammankomster i samband med till exempel högtider är en del av biblioteksverksamheten, som direkt kan kopplas till bibliotekets funktion som upplevelsecentrum.

Många större folkbibliotek i Sverige har numera även inrättat någon form av caféverksamhet. Bibliotekscaféerna har kommit att få en viktig roll för så väl mötesplatsfunktionen som för upplevelse- och programverksamheten. Caféet fungerar då både som samlingsplats för människor att mötas på och som lokal för olika evenemang i programverksamheten. Att en kopp kaffe länge har varit bland de vanligaste och mest kravlösa anledningarna till att träffa andra människor vet vi om sen tidigare, men att biblioteket kan utnyttja den lättsamma stämning som vanligtvis infinner sig på ett café till något mer, är en spännande tanke.

Frågor man kan ställa sig i samband med detta är hur väl integrerad caféverksamheten är i övrigt biblioteksarbete och med vilka mål man har upprättat dessa caféer. Hur stort är samarbetet mellan café och bibliotek? Vad händer till vardags på bibliotekscaféerna? Och vad anser cafébesökarna om dem? I stort kan man säga att vi i denna uppsats kommer att försöka få förståelse för vad bibliotekscaféer har för betydelse för biblioteket. Vårt intresse för den biblioteksverksamhet där människor möts, gör saker ihop och kan trivas av att bara vara tillsammans, har gjort att vi fått upp ögonen för bibliotekscaféernas olika möjligheter. I en tidigare studie som vi gjort om biblioteket som mötesplats såg vi hur bibliotekscaféet kan ha en betydande roll i detta och det fick oss att vilja veta mer och kanske även försöka få andra att se bibliotekscaféets potential till att vara mer än en plats att fika på.

För vår studie kommer vi att använda en *space and place*-teori, där vi vill försöka få en bild av vad caféet kan betyda för användarna i sitt sätt att vara en fysisk, social och informativ *place*. Bibliotekscaféet som fysisk *place* berör det direkt fysiska som arkitektur och inredning, samt de känslor som detta bidrar till. Den sociala delen handlar om hur och om besökarna interagerar med andra människor eller ej. Den informativa dimensionen innehåller användarnas uppfattningar om bibliotekets utbud, medier och material. Ett *place* innefattar alla dessa delar och det är just i människors användning av platser som *place* definieras (Buschman & Leckie 2007, s. 3, 6). Teorin presenteras mer grundligt i avsnittet för teori.

1.1 Problemformulering

Bibliotekscaféer på folkbibliotek kan vara integrerade eller avskilda från bibliotekets övriga utrymmen, men oavsett placering kan de komma att utmana den traditionella synen på biblioteket som en plats för tystnad och lugn och ro. Mötesplatser och sociala rum kan innebära livliga samtal och att aktivt umgås med andra människor. Fler samlingsplatser och mötesplatser på bibliotek kan innebära många nya möjligheter, men även problem då olika typer av människor och grupper ska samsas om samma utrymme. Det kan vara svårt för biblioteket att tillgodose alla olika behov och önskemål, speciellt då dessa ibland är raka motsatser, som att vissa vill ha lugnt och tyst och andra vill kunna prata och umgås utan hinder.

Bibliotekscaféer har näst intill kommit att bli en självklarhet för de flesta större folkbibliotek och det ska självklart finnas till för biblioteksbesökarna, men frågan vi ställer oss är varför och på vilket sätt? Vi har upptäckt att det inte finns någon direkt forskning som har sin utgångspunkt i bibliotekscaféer och ser därför ett behov av att tillföra mer forskning på detta område. Vi vill därför närmare undersöka hur bibliotekscaféer används och hur de som använder dem ser på saken.

Det är kanske främst som en förlängning av mötesplatsfunktionen som caféet får mening för den övriga biblioteksverksamheten, men vi tror även att caféet kan tillföra mer än så. Bibliotekets arbete för att vara ett upplevelsecentrum kan till exempel dra stor nytta av att ha ett bibliotekscafé. Om caféet även kan locka besökare till bibliotekets andra avdelningar, öka utlåningen av medier eller bidra till en trevligare upplevelse av biblioteksbesöket är frågor, som också ligger till grund för denna undersökning.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka olika bibliotekscaféer för att ta reda på hur de används och uppfattas av besökarna. Vi syftar också till att ställa våra resultat av undersökningen mot de mål som finns formulerade kring caféverksamheten på de olika biblioteken.

Vår frågeställning för undersökningen utgår från följande huvudfråga:

- Vilken betydelse har bibliotekscaféet som *place* för biblioteket och dess besökare?

De underliggande frågor som hjälper oss att besvara vår huvudfråga är:

- Hur används bibliotekscaféet av besökarna?

- Hur uppfattas bibliotekscaféet av besökarna?

När vi besvarar dessa frågor kommer de tre aspekterna av begreppet *place*, som fysiskt, socialt och informativt, att användas. Dessa begrepp blir verktyg för oss för att först kunna bena ut caféets olika funktioner, men senare även för att kunna skapa oss en mer samlad bild av caféets betydelse. Vi har dock anspråk på att göra våra svar allmänna och är medvetna om att våra resultat inte speglar ett tillräckligt stort urval för att vi ska kunna dra några generella slutsatser.

1.3 Avgränsningar

Vi har valt att studera hur bibliotekscaféet används på folkbibliotek. Detta för att folkbibliotekets användare tillhör många olika grupper av människor och för att folkbibliotek har ett varierat utbud av aktiviteter och programverksamhet. Vi har också begränsat studien till caférummet och kommer alltså inte göra jämförelser med övriga biblioteksrum. Detta skulle bli en alltför omfattande studie med tanke på den tidsbegränsning vi har för uppsatsskrivandet.

Vi har valt att endast studera de biblioteksanvändare/cafébesökare, som befinner sig inne på caféet, då vi vill veta vad de som använder caféet tycker om det och vad de gör under sitt besök. Undersökningen har i och med detta ett användarperspektiv. Förutom användarperspektivet kommer vi i vår analys att även behöva studera styrdokument med målformuleringar och avtal för caféverksamheten. Detta innebär även att undersökningen delvis görs utifrån ett samhällsperspektiv.

1.4 Definitioner

Bibliotekscafé

Med *bibliotekscafé* menar vi följande om att detta är ett café som ligger inne på ett *folkbibliotek* och som åtminstone på så sätt är en del av biblioteksverksamheten. *Bibliotekscafé* är det som biblioteket anser vara en del av verksamheten, om än inte helt integrerad. Det är det närmsta och främsta valet för biblioteksbesökarna i caféväg. Det finns olika sorters *bibliotekscaféer*, men de flesta har ett företag som sköter verksamheten. Kommunerna följer lagen om offentlig upphandling och hyr ut caféutrymmet till det företag, som ställer upp på kommunens och bibliotekets olika krav. I avtalet mellan företaget och kommunen/biblioteket lägger man en grund för hur man vill att verksamheten ska skötas, vilket ansvar cafépersonalen har, vilka öppettider som gäller, vilket utbud caféet ska ha och vilka aktiviteter eller vilken programverksamhet som ska få förekomma där. Om caféet är beläget i ett kulturhus, med annan kulturverksamhet än endast bibliotek, brukar det istället kallas för ett *kulturcafé*. I vissa fall kan *bibliotekscaféet* vara en sådan liten del av biblioteksverksamheten att bibliotekspersonalen själva kan arbeta med försäljning av fikabröd och kaffe, exempelvis då utbudet är begränsat och kaffet kommer ur en kaffeautomat. I andra fall är caféet även en restaurang med betydligt större utbud och med utbildad restaurang- eller kökspersonal.

2. Tidigare forskning

Vi har för avsnittet om tidigare forskning koncentrerat oss vid att ta upp sådant som angränsar till vårt problemområde om användning av och uppfattning om biblioteket och om möjligt bibliotekets caféverksamhet. Detta för att det inte finns någon forskning om bibliotekscaféet och dess användningsområden. Då caféet överhuvudtaget nämns handlar det antingen om biblioteksarkitektur eller om biblioteket som mötesplats. Vi presenterar översiktligt viktiga resultat av forskning som bedrivits inom *space and place*, biblioteket som en tredje plats, biblioteket som mötesplats, biblioteksbyggnad och biblioteksarkitektur. Det som framkommer i detta avsnitt används sedan i vår diskussion av undersökningen.

2.1 Space and place

Bibliotek kan ses både som en rymd i mer allmän bemärkelse (*space*) och som en plats där olika processer och händelser sker (*place*). Biblioteket som *place* är en tolkning av en mer övergripande *space and place*-teori. Biblioteket som *place* är något som biblioteksanvändarna till stor del fyller med innehåll, och för alla användare har biblioteket som plats en egen

innebörd.

John E. Buschman & Gloria J. Leckie, amerikanska forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap gör i *Library as Place* (2007) en bra översiktlig genomgång för olika *space and place*-teorier där de förklarar att *space and place*-teori härstammar från det antika Grekland. Denna har dock utvecklats genom tiderna, och det finns många olika grenar av teorin med olika inriktningar såsom sociologi, geografi, filosofi och kultur (Buschman & Leckie, s. 4). *Space* och *place* kan enkelt förklaras med att *space* är omgivningar sedda ur ett makroperspektiv, såsom att en stad består av vissa karaktäristiska delar. *Place* är på det sätt människor använder dessa och de mänskliga processer, som förekommer i staden (Ibid. s. 6). Teorin har dock ändrat riktning många gånger och framför allt runt andra världskriget skedde stora förändringar. Från att ha haft en filosofisk och geografisk inriktning insåg man begränsningar i att *space* och *place* bara förklarades genom att beskriva området och dess innehåll (Ibid. s. 6). Det blev tänkbart att *place* var mer än områden där människor vistas i och att det även inbegrep kulturella aspekter, perception och sociala processer (Ibid. s.7).

En humanistisk vinkling av teorin ser på *space* och *place* som något som används och upplevs simultant av människor (Ibid. s. 9). För vår undersökning är det just det humanistiska närmandet som blir intressant. Detta utgår från att försöka "lära känna" människor och se hur de erfar olika aspekter av *space* och *place* (Ibid. s. 9). Buschman och Leckie skriver:

A humanistic approach to the library as place enables us to explore questions related to how libraries function as physical places of embodiment in the everyday, how they are understood and used by their clientele, and what symbolic meaning they hold for their community of user. (Ibid. s. 12)

Platser används på olika sätt och fyller olika funktioner. Detta kan göra det svårt att förstå biblioteket som *place* och dess mer allmänna betydelse. Biblioteket kan exempelvis ses som en plats för social rörelse, en offentlig infrastruktur och som platser för kollektiva minnen (Ibid. s. 136). En annan syn på biblioteket är som "samhällets vardagsrum" och då främst med tanke på det sätt som det är tillgängligt och förankrat i lokalsamhället, dess komfort och utseende, utbud och aktiviteter, samt möjlighet att vara en social plats som man kan träffa andra människor på (Ibid. s. 136).

Vi försöker med denna uppsats, likt Buschman och Leckie, att visa på betydelsen av att se på biblioteket som en fysisk plats. Det fysiska påverkar oss mer än vad vi tror och kan bidra till både hur vi använder en plats och vad vi anser om den. Vårt teorival bygger på en *space and place*-teori som förutom det fysiska även tar upp det sociala och det informativa som grundläggande aspekter av *place* och som påverkar dess funktion och betydelse. Det är just den informativa dimensionen som utmärker denna teori och som sammanbinder den bättre till bibliotek och bibliotekets roll som informationsförmedlare.

2.2 Biblioteket som en tredje plats

Den amerikanske sociologen Ray Oldenburg, studerar mänsklig interaktion i storstadsmiljöer och har ett brinnande engagemang för vikten av samlingsplatser eller mötesplatser. I hans *The Great Good Place* (1999) behandlas de så kallade *tredje platserna*. Dessa kan exempelvis vara barer, bokhandlar eller caféer. Han menar att den *första platsen* är det egna hemmet, den *andra platsen* är arbetsplatsen och den *tredje platsen*, ett hem utanför hemmet. Karaktäristiskt för den tredje platsen är att den är neutral och att den bidrar till social jämlikhet genom sitt sätt att reducera olikheter (Oldenburg, s. 22ff). Den tredje platsens huvudsakliga aktivitet är

konversationen och en vis del av besökarna är stamgäster, sådana människor som kommer dit ofta eller varje dag (Ibid. s. 26ff, 33f). Platsen har enligt Oldenburg en låg profil och tas därför ofta för given (Ibid. s. 36f). Stämningen på dessa platser är både stödjande och lekfull och man har generösa öppettider (Ibid. s. 37f). Den tredje platsen, menar Oldenburg, ska upplevas som ett hem utanför hemmet (Ibid. s. 38f). Många av dessa karaktärsdrag anser vi går att applicera på biblioteket och kanske främst på bibliotekscaféet. Hurvida caféet innefattar alla kriterier och bidrar till att vara en tredje plats inom biblioteksverksamheten är en fråga som detta ger upphov till.

Oldenburg har inte tagit med bibliotek som exempel på tredje platser, men ser "den franska cafétypen" som en tredje plats i högsta grad. Han skriver att caféet är en plats med avstressande miljö, trots omgivning och vår tids teknologiska utveckling (Ibid. s. 164). Bibliotek däremot, precis som sjukhus, är komplicerade platser som innehåller dyr utrustning och som på grund av sin korrekthet eller sitt regelverk inte uppnår den lättsamhet som tredje platser innehar (Ibid. s. 203). Oldenburg skriver att tredje platser å andra sidan är typiskt återhållsamma, små och billiga i drift i jämförelse med både sjukhus och bibliotek (Ibid.).

Att dra paralleller mellan tredje platser och bibliotek är något som Dorte Skot-Hansen gör i sin artikel "Folkebiblioteket i civilsamfundet - civilsamfundet i folkebiblioteket" (2001). Skot-Hansen är en dansk kultursociolog som forskar inom biblioteks- och informationsvetenskap och har bland annat skrivit om bibliotekets funktion som mötesplats inom den sociologiska diskursen. Hon ser att människor trots all ny teknologi kommer till biblioteket och då inte nödvändigtvis för att låna något, utan kanske endast för att spendera tid (Skot-Hansen, s. 56). Skot-Hansen menar att bibliotekets roll som ett fysiskt rum har blivit allt viktigare, där man är fri från förpliktelser, fri från prestation och fri från att behöva redogöra för sina åsikter (Ibid.).

Skot-Hansen uppfattar att folkbibliotek kan vara tredje platser, som de som Oldenburg beskriver i *The Great Good Place* och som är belägna på neutral mark, som är små och informella mötesplatser, där människor frivilligt möts (Ibid. s. 57). Skot-Hansen skriver att biblioteket är ett komplement till föreningar, kvällskurser eller caféer och gör inga kopplingar mellan tredje platser eller mötesplatser och bibliotekscaféer (Ibid.). Det som hon funderar över är om biblioteket inte är en tredje plats, om det då istället är likt Oldenburgs "non-places", där individen försvinner och människor existerar endast i form av en kropp, som en konsument, klient eller patient (Skot-Hansen, s. 57; Oldenburg, s. 205). Vi kan för vår undersökning fundera över om införandet av caféer på bibliotek för dem närmare att bli som "non-places", där alltså biblioteksanvändaren blir mer utav en konsument än en individ.

Vi tror att vi ska kunna upptäcka att bibliotekscaféer har positiva effekter för bibliotekets funktion som mötesplats och att caféet bidrar till att biblioteket kan upplevas som en tredje plats. Vi hoppas kunna se att individen inte förloras i och med den konsumtion, som sker genom bibliotekscaféerna.

2.3 Biblioteket som mötesplats

Mötesplats är ett begrepp, som flitigt används inom biblioteks- och informationsvetenskap, och som även angränsar till vår studie. Den norske folkbiblioteksforskaren Ragnar Audunson har skrivit flera texter om biblioteket som mötesplats och om olika slags möten människor emellan.

Ragnar Audunson är forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap och han har forskat

mycket om biblioteket i ett multikulturellt samhälle och som en mötesplats. Detta är också något som hans studie "The Public Library as a Meeting-Place in a Multicultural and Digital Context" (2005) bygger på. Här försöker han definiera vad multikulturellt samhälle innebär och vilka utmaningar det står inför i en digital framtid (Audunson, s. 430). Vidare tar han upp begreppet högintensiva och lågintensiva möten, och hur folkbiblioteket är en arena för dessa. Högintensiva möten innebär att leva ut sina personliga intressen och mål, tillsammans med personer som delar dessa och har en liknande bakgrund (Ibid. s. 436). Biblioteket kan vara en arena för detta, för exempelvis människor som läser mycket eller för dem som är med på bibliotekets anordnade aktiviteter. Audunson ser biblioteket som en av få interkulturella mötesplatser, där även lågintensiva möten sker (Ibid. s. 437). Lågintensiva möten innebär att man träffar människor med annan bakgrund och med andra intressen än en själv.

Ragnar Audunson har även tillsammans med Svanhild Aabö och Andreas Vårheim, som alla också är forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap, skrivit artikeln "How do Public Libraries Function as Meeting Places?". De undersökte hur folkbibliotek fungerar som mötesplatser och tittade närmare på mötesplatsfunktionen i ett multikulturellt samhälle (Aabö, Audunson & Vårheim, s.16). Aabö et al. vill se i vilken utsträckning biblioteket används som mötesplats och vilken typ av möten som sker (Ibid. s.16f). De anser att biblioteket är en plats där lågintensiva möten sker, där man träffar människor, som man i vanliga fall inte umgås med, samt en plats där man kan ta del av information från hela världen, från så väl människor som tidningar och Internet et cetera. (Ibid. s. 17). En jämförelse av tre bibliotek i Oslo gjordes för att se vilka möten som skedde och om det skiljs åt på de olika platserna och i så fall varför (Ibid. s. 17f). De kom fram till att mindre utbildade personer var de som främst använde biblioteket som mötesplats. Det gällde då både låg- och högintensiva möten och användningen av biblioteket som ett torg där man stöter på så väl bekanta som okända människor och pratar med dem (Aabö, Audunson & Vårheim, s. 24). Biblioteket framstår som en arena för olika typen av möten, och man kan såväl träffa människor från liknande grupper som människor med annan bakgrund (Ibid. s. 25).

En mötesplats är en plats där möten mellan människor sker. Möten kan vara, som Audunsons begrepp högintensiva eller lågintensiva och möten behöver inte heller vara verbala, utan kan också innebära att få kontakt med en annan biblioteksbesökare och nicka till hälsning. Möten kan vara så många olika saker, och det har olika innebörd för olika människor, men är någon typ av kontakt mellan människor.

2.4 Biblioteksbyggnad och biblioteksarkitektur

Forskning om biblioteksbyggnad eller biblioteksarkitektur och om det fysiska biblioteksrummet behövs idag då stora förändringar inom biblioteksverksamheten sker och man efterfrågar fler attraktiva platser för människor att vistas på och som kan fungera som mötesplatser. Intresse för sådan forskning med historisk inriktning ser vi hos Vilma Hodaszy Fröberg, som är född i Ungern men senare bosatt i Sverige, där hon arbetade som bibliotekarie på Kungliga Biblioteket. I hennes *Tystnaden och ljuset : om bibliotekens arkitektur* (2007) görs en historisk överblick av biblioteksarkitektur genom tiderna. Hodaszy Fröberg ser att det är två element som dominerar rumsupplevelsen i bibliotek för alla tider och det är just samspelet mellan tystnaden och ljuset (Hodaszy Fröberg, s. 9). Tystnaden associeras till slutenhet, att avgränsa sig mot yttervärlden och att stänga in sig i ett rum för att läsa en bok (ibid.). Ljuset står istället för öppenheten på bibliotek, dess stora salar och känsla av upplysning och kunskap (Ibid.).

Exempel ur historien, som Hodaszy Fröberg går igenom, är bland annat medeltidens kloster-

och katedralbibliotek och dess slutna läserum, renässansens mer öppna bibliotek, det offentliga rummet i och med bokindustrins framfart, samt det sociala rummet i 1900-tals arkitekturen. Mot slutet på 1900-talet kom nya krav på biblioteksarkitekturen, då man efterfrågade mer mångsidighet och flexibilitet i planlösning och design (Ibid. s. 210). Det skulle nu vara möjligt att under samma tak kunna erbjuda användare en avkopplande lässtund och underhållning (Ibid.). Idag är det mest typiska för biblioteksarkitekturen öppenhet och då används oftast glas som material och interiören är omformbar för att kunna följa tidens snabba förändringar (Ibid.). Att använda glas som material förstärker mötet mellan ute och inne, samt samspelet mellan natur och arkitektur, menar Hodaszy Fröberg (Ibid.).

Vi kan med hjälp av Hodaszy Fröberg diskutera hurvida tystnaden och ljuset har fått genomslag för de bibliotek vi undersöker, samt studera vad det är som de olika biblioteken representerar eller vilken identitet som man vill tillskriva sig. Detta kan ha effekter för hur användare uppfattar biblioteket och dess café och även på vilket sätt de sedan använder bibliotek och café. Vi frågar oss om bibliotekscaféer verkligen innehåller både tystnad och ljus som grundläggande arkitektoniska element.

Forskning som är mer inriktad på direkt biblioteksbygge och problematik kring detta handlar *Planning Public Library Buildings: concepts and issues for the librarian* (2006) om. Denna är en hjälp vid planering och design av modernt biblioteksbygge och är skriven av Michael Dewe, som är föreläsare på the Department of Information Studies på University of Wales, Aberystwyth University. Han har under lång tid forskat om biblioteksbyggnader och har även varit aktiv inom samma område i *IFLA* (International Federation of Library Associations and Institutions). En av de större frågor Dewe ställer sig angående biblioteksplaneringen gäller om hurvida biblioteket ska likna bokhandlar, internetcaféer och stormarknader, eller inte. Han ser en risk med att bibliotek, precis som museum i införandet av caféer och butiker inom byggnaden, gör att de kommer att associeras med shopping i första hand (Dewe, s. 43). Bibliotekets framgång mäts ännu i besöksantal, utlåningsstatistik och teknikanvändning och inte i försäljningssiffror, men det skulle kunna visa sig att de andra siffrorna höjs i samband med införandet av ett café eller en butik. Michael Dewe skriver om Skandinavien i samband med idén om att biblioteket ska verka som "samhällets vardagsrum" och en plats att känna sig bekväm och hemma på (Ibid. s. 249). Han menar att man i Skandinavien, sedan 1970-talet har varit för en mysigare inredning och tror att detta leder till större interaktion mellan människor. I skandinavien har bibliotekscaféer, som en plats att mötas på, nu blivit standard skriver Dewe. (Ibid. s. 249)

3. Teori

I detta avsnitt kommer vi att beskriva den teori som ligger till grund för vår studie. Teorin kommer till användning genom att definiera en del centrala begrepp, som är kopplade till ämnesområdet för vår undersökning och den kommer senare att användas som ett verktyg i så väl vår materialinsamling som vårt analysarbete.

3.1 *The Library as Place*

Från Buckman & Leckie *The Library as Place* har vi funnit en användbar artikel som delar det syfte vi har för vår undersökning om att ta del av biblioteksanvändares användning av och syn på biblioteket. Vi har dock ändrat fokus till cafébesökare och bibliotekscaféer för att detta ska passa vår egen studie.

I artikeln "Seattle Public Library as Place: Reconceptualizing Space, Community, and

Information at the Central Library” (2007) skriver Karen E. Fisher, Matthew L. Saxton, Phillip M. Edwards och Jens-Erik Mai om vad användare anser om och hur de beskriver det nya moderna biblioteket i Seattle. Alla författarna är forskare vid The Information School vid University of Washington i Seattle. Konceptet biblioteket som *place* diskuteras av Fisher et al. som ett sätt att förstå bibliotekets mångfacetterade dimensioner och hur det uppfattas och används av biblioteksanvändare (Fisher et al., s. 135). *Place*-teori inom biblioteks- och informationsvetenskap har ofta enligt Fisher et al. fokuserat sin forskning på hur nöjda användare är med biblioteket i dess olika sociala, politiska, kulturella och fysiska nivåer (Ibid. s. 136).

Fisher et al. har utifrån Ray Oldenburgs *The Great Good Place* (1999) och Tim Cresswells *Place: A Short Introduction* (2004) arbetat fram ett ramverk för att kunna analysera sina resultat av undersökningen i Seattle. Detta ramverk summerar vad biblioteket som plats kan betyda och vad det kan innehålla. Oldenburgs åtta kriterier för en *tredje plats* kombineras med Cresswells fem olika aspekter för *place*. Oldenburgs åtta kriterier, enligt Fisher et al., är en plats som:

- är på neutral mark
- bidrar till social jämlikhet
- har konversation som sin huvudsakliga aktivitet
- är tillgänglig och tillmötesgående
- har stamgäster
- håller en låg profil
- har en lekfull och informell stämning
- är ett hem utanför hemmet (Ibid. s. 137f)

Cresswells fem aspekter för *place*, enligt Fisher et al., är:

- Location: det exakta läget för platsen.
- Locale: materialet eller formen för platsen.
- Sense of Place: människors subjektiva och känslomässiga bild av platsen.
- Space: mer abstrakt än *place* och är “en värld utan mening”.
- Landscape: den materiella typografin, naturligt eller skapad av människan. (Ibid. s. 138)

Fisher et al. menar att, då Cresswell beskriver olika facetter av *place*, så fokuserar Oldenburg mer på det sociala. Ingen av författarna har dock inkluderat bibliotek eller information i sina teorier, vilket Fisher et al. kompletterar genom att lägga till information som ytterligare en aspekt av *place* för ramverket (Ibid. s. 139). Information tillför olika teman som anknyter bättre till biblioteks- och informationsvetenskap och biblioteksverksamhet, som till exempel informationssökning och -finning, läsning, “livslångt lärande”, läranderesurser och lärandemiljöer (Ibid. s. 153).

Fisher et al. har i sin undersökning utgått från frågan: “Vad betyder Seattle Public Library som “place”-socialt, politiskt, kulturellt och ekonomiskt-för biblioteksanvändare och förbipasserande?” (Ibid. s. 140). Med hjälp av intervjuer av användare och förbipasserande fann Fisher et al. att det går att dela in informanternas svar i tre huvudgrupper för synen på biblioteket. Dessa är biblioteket som en fysisk, social och informativ *place*.

3.2 Biblioteket som fysisk place handlar om vad användarna tycker om eller ogillar angående själva biblioteksbyggnaden, dess omgivning, arkitektur och inredning. Sådant som framkom ur undersökningen och som lades under kategorin för biblioteket som fysisk *place* var bland annat åsikter kring arkitekturen, där byggnaden sågs som “deras” och där användarna uttryckte att byggnaden symboliserade modernitet och framåttänkande, vilket de var stolta över (Ibid. s. 142). Författarna diskuterade även den öppenhet mellan ute och inne som framkom av undersökningen om biblioteket i Seattle och på det sätt det kunde ge biblioteket en bättre samhörighet med omgivningen och samhället (Ibid. s. 143). Man erkände även byggnadens attraktionsvärde och trodde att byggnaden i sig lockade både lokalbefolkning och turister (Ibid. s. 143). Interiören med sina stora glaspartier beskrevs som öppen, ljus och rymlig och det fanns åsikter om att detta bidrog till en öppenhet mellan inne och ute (Ibid. s. 143). De som hade något negativt att säga om biblioteket som fysisk *place* talade istället om om det moderna som något som gav byggnaden en kylig känsla och det gavs även kritik för hur mycket biblioteket hade kostat att bygga, samt bristen på kvalitet i själva bygget (Ibid. s.143).

3.3 Biblioteket som social place handlar om hur användarna interagerar med andra personer och om känslor av tillhörighet. Fisher et al. menar att biblioteket har en bred social funktion i samhället och skriver att biblioteket i Seattle var byggt i syfte att föra människor samman och detta genom att erbjuda mötesrum, arbetsplatser, grupprum, fler öppna ytor och caféer (Ibid. s. 145). Gällande känsla av tillhörighet och gemenskap var de flesta av informanterna positiva till bibliotekets roll i detta och beskrev biblioteket som en plats där olika människor kan mötas, att biblioteket tillförde en varm och informell omgivning och en plats på vilken alla har rätt att uttrycka sina åsikter. De som istället var negativa till om biblioteket fyllde denna roll talade om brister i marknadsföringen, bortglömda grupper och trångsynhet (Ibid. s. 147). I undersökningen kom man fram till att det var lite över hälften av besökarna som någon gång kom till biblioteket i sällskap av någon annan och i dessa fall var det oftast tillsammans med någon i den egna familjen, en nära vän eller bekant (Ibid. s. 145). Möten behövde enligt besökarna inte innebära att man träffade andra människor utan kunde också betyda att man träffade sina “vänner” i böckerna (Ibid. s.147). Även bibliotekarien hade enligt undersökningen en social roll för användarna och sågs som en vänlig och hjälpsam person (Ibid. s. 148).

3.4 Biblioteket som informativ place handlar om användarnas uppfattningar om bibliotekets utbud, material och medier. Undersökningen i Seattle visade att användarna i hög grad såg biblioteket som en plats för inhämtning av information, för nöjesläsning och för lärande och det fanns även en klar bild bland dem att information och utbildning var något viktigt, för dem själva och för samhället i stort (Ibid. s. 149). Fisher et al. kom fram till att biblioteket främst ansågs vara en outtömlig informationskälla och bibliotekarien en resurs för användarna i deras informationssökning (Ibid. s. 149f). Kostnaderna för det nya biblioteket motiverades bland annat av att biblioteket är en hjälp för de människor med lägre inkomst, att det möjliggör personliga besparingar och är kostnadseffektivt för samhället (Ibid. s. 151). Viss kritik handlade om bibliotekets besparingar, som i Seattle hade fått gå ut över öppettiderna, och där de tillfrågade menade att biblioteket kanske hellre skulle ha satsat på att ha öppet än att bygga ett nytt bibliotek (Ibid.).

3.5 Tillämpning av teorin

Vi kommer i vår uppsats att använda oss av samma indelning som Fisher et al., men vi

kommer att flytta fokus från biblioteket till bibliotekscaféet på grund av vårt uppsatsämne. Vår indelning av materialet är följande:

- Bibliotekscaféet som fysisk *place*
- Bibliotekscaféet som social *place*
- Bibliotekscaféet som informativ *place*

Dessa kategorier kommer sedan att användas som hjälp för att strukturera vårt insamlade material, samt för att analysera våra resultat. Oldenburgs och Cresswells olika kriterier för plats kommer även att användas för att analysera resultatet i avsnittet för analysen. Vi har dessutom inspirerats av Fisher et al. i utformandet av intervjufrågor och har kunnat använda oss av vissa av deras frågor för vår egen undersökning.

4. Metod

Vår undersökning är kvalitativ. Pål Repstad *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap* (2007) redogör för kvalitativ- och kvantitativ forskning och menar att kvalitativa metoder lämpar sig bättre när man som vi ska studera “avgränsade och specifika miljöer, där målet är att ge en helhetsbeskrivning av processer och särdrag i dessa miljöer” (Repstad, s. 23). En kvantitativ undersökning hade inte kunnat ge oss svar på hur användarna ser på bibliotekscaféet på ett tillfredsställande sätt. Repstad menar att denna typ av information kan vara svår att mäta på kvantitativt sätt, då det kan växla mycket mellan olika platser och enskilda individers åsikter (Ibid., s. 21). Kvantitativa metoder lämpar sig bättre då undersökningsobjekten är tydliga, enkla och begränsade och därmed inte lika nyanserade (Ibid. s. 18).

Den kvalitativa undersökning vi utför har stort fokus på beskrivningar av miljöer och betoning på kontext. Kontexten utgör den särskilda situationen med dess olika och omgivande delar som bildar ett sammanhang. Aspekter som läge, utseende, stil, mål och bestämmelser, samt utbud och användning kommer att redogöras för. Vi anser det därför också viktigt att vara relativt detaljerade i våra beskrivningar av caféernas olika miljöer, utseende och innehåll. Detta för att i ett senare skede kunna analysera betydelsen av vårt insamlade material. Genom att beskriva kontexten detaljerat kan vi se vilken vikt den har menar Alan Bryman i *Samhällsvetenskapliga metoder* (2002, s. 265).

För att genomföra undersökningen använder vi oss av observation och intervju som forskningsmetoder. Bibliotekscaféerna undersöks utifrån hur både vi själva och användarna uppfattar dem, samt utifrån hur de används. Då vi inte kan göra en alltför stor undersökning har vi begränsat oss till att utföra vår studie på tre folkbibliotek. Dessa bibliotek är huvudbibliotek för respektive stad. Vi har valt bibliotek utifrån att de alla har ett bibliotekscafé, att de ligger i en stad som vi med lätthet kan besöka och att de ligger centralt i staden och besöks av många olika typer av människor. Alla biblioteksbyggnader och caféer har olika stil och de olika caféerna har även olika lägen inne på biblioteket.

Vi vill genom våra observationer se vad som händer i bibliotekscaféet, vilken stämning det verkar vara och vilken typ av aktiviteter som förekommer. Vi följer upp varje observationstillfälle med kortare intervjuer med några av besökarna där vi tar reda på bakomliggande motiv till varför de gör som de gör. På detta sätt får vi en kompletterande bild, både av vad användarna gör och vad de anser om caféet. Vi kan även undersöka om det som framkommer i intervjuerna stämmer överens med det vi observerar i caféet. Observationer är

också ett utmärkt sätt att se allt som besökarna gör i caféet, även det oväntade och och alltså även sådant som besökarna själva är omedvetna om och därför inte kommer ta upp under intervjuerna.

Vi har genom en tidigare pilotstudie på Bibliotek A redan prövat och utvärderat dessa två forskningsmetoder. Vi har lärt oss hur man kan lägga upp användandet av de olika metoderna och om vilka resultat man kan förvänta sig. Det vi kom fram till var bland annat att det ligger mycket jobb och planering bakom en observation. Det var svårt att följa och utläsa ett strikt observationsschema, då det inträffade en hel del oförutsedda händelser under observationstillfället. Detta har gjort att vi, som vi beskriver i nästa stycke, använder oss av ett mindre schema samt fria anteckningar för observationerna.

4.1 Observation

Vi har genomfört sammanlagt sex observationer, på två timmar vardera, på tre olika bibliotek med önskan om att få en större spridning i det insamlade materialet. Vi, båda uppsatsförfattarna, har deltagit samtidigt vid varje observation och observerar således sex tillfällen vardera. Vi för dock enskilda anteckningar och placerar oss på olika platser i bibliotekscaféet för att skapa mindre uppmärksamhet och för att kunna täcka upp en större yta. Resultaten av de två observationerna från vår pilotstudie på Bibliotekscafé A kommer vara med i undersökningen och även användas som material för analysen. Ytterligare fyra observationer görs på Bibliotekscafé B och Bibliotekscafé C.

4.1.1 Förhållningssätt och kunskapssyn

Einarsson & Hammar Chiriatic redogör i *Gruppobservationer: teori och praktik* (2002) för olika typer av förhållningssätt och kunskapssyn i koppling till observationer. I deras modell finner vi fyra olika vägar att genomföra våra observationer på. Förhållningssätt fördelas mellan hög grad- respektive låg grad av struktur och kunskapssynen mellan en hypotesprövande, där befintlig kunskap prövas och en teorigenererande, som producerar ny kunskap (Einarsson & Hammar Chiriatic, s. 16f).

Då vi inte helt vill förlita oss på ett observationsschema genomförs våra observationer med en låg grad av struktur. Observationerna utförs med hjälp av en mindre minneslista (Bilaga 1), där vi fokuserar på att aspekter som kön, ålder, sällskap och liknande inte glöms bort utan verkligen tas i beaktning under observationens gång. Eftersom vi inte med säkerhet kan fastställa till exempel ålder och sinnesuttryck tänker vi oss grova indelningar för dessa kategorier. Dessa har diskuterats fram av oss innan observationerna utförs så att vi gör så lika bedömningar som möjligt. Upp till den text som görs utifrån minneslistan förs även friare anteckningar (Bilaga 1). Dessa kan vara till hjälp för att fylla i eventuella luckor, särskilt med tanke på vår grova indelning vad det gäller kategorierna för ålder och sinnesuttryck. Den låga graden av struktur medför att vi kan samla in så mycket intryck som möjligt om bibliotekscaféet utan att vara beroende av fasta kategorier. Det som avgränsar vår undersökning är istället våra frågeställningar och det som ryms inom det utvalda problemområdet. (Einarsson & Hammar Chiriatic, s.19f)

Då vi inte har en tidigare forskning att stödja oss på, som på ett direkt sätt berör eller liknar vår undersökning har vi istället fått anta ett förutsättningslöst förhållningssätt till det vi studerar. För en mer hypotesprövande kunskapssyn krävs tydligare premisser hämtade från tidigare forskning och en klarare syn på vad vi kan tänkas komma fram till med vår studie. Vi hoppas istället kunna samla in material som kommer till användning för att skapa en bild av

vad caféverksamhet på bibliotek kan ha för betydelse. Detta betyder att vi gör ett försök till att inhämta ny kunskap på området och enligt Einarsson & Hammar Chiriatic gör detta att våra observationer i första hand har en kunskapssyn som är teorigenererande (Ibid. s. 18). Detta innebär dock inte att vi ska skapa en ny teori utifrån vårt material, utan det är med syftet att skapa ny kunskap, som gör att vi väljer att göra denna typ av observation. Einarsson & Hammar Chiriatic menar att syftet med teorigenererande observationer med låg grad av struktur “är att generera ny kunskap om det okända och/eller lyfta fram nya aspekter ur verkligheten som inte uppmärksammats tidigare” (Ibid. s. 131).

4.1.2 Vår forskarroll

Det första att tänka på i genomförandet av observationerna är att få tillträde till den miljö vi vill observera. Vi måste få tillstånd av så väl biblioteksledning som caféägare på de bibliotekscaféer vi valt. Forskarrollen blir i förhållande till ledningen öppen, men för cafébesökarna är den dold. Bryman menar att det finns situationer där forskaren, även om denne fått tillträde öppet, inte behöver sprida sin identitet till alla personer i den observerade omgivningen (Bryman, s. 279). I vårt fall anser vi det onödigt att skylta med vår forskarroll för cafébesökarna, men vi försöker ändå inte att dölja att vi antecknar och skulle, vid en förfrågan, uppge vårt syfte.

Det kan anses vara mindre etiskt med dolda observationer, men vi anser inte att det ligger någon risk i att göra på detta vis, då vi enbart ska studera aktiviteter och inte personernas livshistoria och liknande. Då biblioteket är en offentlig byggnad anser vi att det räcker med att meddela och få tillstånd av biblioteksledning och caféägare. En dold observation är fördelaktig då den minskar risken för att vi påverkar resultatet.

Genom Bryman kan vi också konstatera att vår roll för observationen rör sig mellan att vara en *deltagare som observatör* då vi från början ser ut att vara en vanlig cafébesökare som ingår i det sociala sammanhanget, men att då vi övergår till att bli intervjuare och avslöjar vår forskarroll övergår till att vara mer en *observatör som deltagare* (Ibid, s. 286f). Denna roll ligger till skillnad från den förra längre ifrån ett deltagande i observationen.

4.1.3 Urval

Vi har med Brymans begrepp ett *improviserat urval*, där vi registrerar allt som råkar inträffa vid tidpunkten för observationen (Ibid., s. 182). Vi har förutom detta ändå försökt att arbeta utifrån att få med de som i huvudsak representerar cafébesökarna för det särskilda tillfället och att sprida kategorierna ålder och kön så mycket som möjligt. Våra val av besökare och aktiviteter att observera är alltså endast delvis slumpmässiga och ibland mer uttänkta, men det var också så att det i de flesta fall var möjligt att observera alla aktiviteter och samtliga besökare av caféet. Detta berodde både på att vi var två observatörer som kunde täcka upp större yta och på att besöksantalet inte alltid var så stort.

Den grova indelningen av våra kategorier i minneslista för observation (Bilaga 1) är baserat på våra egna tolkningar och subjektiva bedömningar. Vi tar inte anspråk på att kunna “veta” hur verkligheten ser ut utan kan endast göra en uppskattning här. Vi delar in kategorin *kön* i män och kvinnor. För kategorin *ålder* gäller på ett ungefär: småbarn (0-5 år), barn (6-15 år), ung/yngre (16-30 år), medelålders (31-60 år) och äldre (61 år och uppåt). För kategorin *sällskap* tittar vi främst på hurvida man har sällskap av någon annan person eller ej. Relationen till denna person är desto mindre viktig, men det kan vara värt att anteckna om det till exempel är en studiekamrat, familjemedlem eller en partner. *Medhavda ting* och

biblioteksmaterial är sådant som vi med blotta ögat kan se och fastställa. *Aktivitet* eller *händelse* är också det som uppenbarar sig för oss under observationens gång, men detta kan ibland vara svårare att exakt fastställa, då det ibland kräver en tolkning av bakomliggande motiv hos cafébesökaren. Även *ljudnivå* är en uppskattning från vår sida och vi anmärker främst på sådan ljudnivå som avviker från det normala för observationstillfället. *Ljudnivån* kan vara helt tyst, låg, normal eller hög. Kategorin *sinnestryck* är även en väldigt grov indelning mellan till exempel uppenbart glad, arg, ledsen, rädd, stressad och lugn. Här har vi också endast gjort en anteckning om *sinnestrycket* skulle vara tydligt och avvikande från de övriga besökarna.

Tiderna för observationerna är spridda under en hel dag för att försöka få med alla typer av besökare. Vi får förhoppningsvis med både förmiddags- och eftermiddagsgäster, samt en del av morgon- och lunchgästerna. Vi kommer dock att missa de människor som är på caféet innan klockan 10 och på kvällstid eller efter klockan 15. Vi har även begränsat oss till att arbeta med undersökningen på vardagar och kommer därför inte heller att få med de som kanske endast besöker biblioteket och bibliotekscaféet på helgerna.

4.1.4 Reliabilitet och validitet

Att vara två observatörer, som studerar samma objekt under samma tillfälle, blir särskilt fördelaktigt för att säkerställa reliabiliteten, det vill säga tillförlitligheten eller precisionen i vårt resultat. För att forskning ska vara tillförlitlig krävs att den inte är beroende av vem som är forskare och därmed kan genomföras på nytt och ändå få fram samma eller liknande resultat. Vi kan till exempel både innan och efter observationerna diskutera förståelsen av begrepp och uttryck och på så sätt få en bättre överensstämmelse i våra iakttagelser. Einarsson & Hammar Chiriac tar upp bra frågor för oss att utgå ifrån i vår diskussion av reliabiliteten. Dessa är modifierade så att de ska passa vårt sammanhang.

- Har vi uppfattat och gjort likvärdiga bedömningar?
- Har vårt material analyserats på ett konsekvent sätt?
- Kan resultatet härledas ur vårt insamlade material? (Einarsson & Hammar Chiriac, s. 44)

Att ta hänsyn till och grunda allt man gör i forskningsfrågan handlar istället om validitet och att det som ska mätas verkligen är det som mäts i undersökningen. Det ska enligt Einarsson & Hammar Chiriac finnas en tydlig röd tråd mellan frågeställningen, materialinsamlingen och analysen för att resultatet ska uppnå högre grad av validitet (ibid. s.42). De modifierade frågorna utifrån Einarsson & Hammar Chiriac, som vi kan utgå från i vår diskussion kring validiteten är:

- Har vi studerat det som avsågs med forskningsfrågan?
- Var våra datainsamlingsmetoder lämpliga?
- Är våra analyser rimliga? (Ibid. s. 44)

4.1.5 För- och nackdelar med observationer

En nackdel med observation är att det ibland blir svårt att hinna skriva ner och få med allt som händer under observationstillfället. Anteckningarna riskerar då att bli provisoriska och bristfälliga om man inte tydliggör och kompletterar dem direkt efteråt. Bryman skriver om vikten att så fort som möjligt efter observationerna göra sina anteckningar så fullständiga som möjligt (Bryman, s. 293). Observationer tar lång tid att genomföra och för att få en mer

“säker” bild av verkligheten hade vi behövt observera samma miljö under en betydligt längre tid än vad som gjorts. Det är även så att vi genom att ha valt en teorigenererande observation med låg grad av struktur riskerar att få ett alltför stort och ohanterligt datamaterial. Vi måste därför se till att arbeta mycket med avgränsningar och relevansdiskussioner. Detta görs främst med hjälp av kopplingar till vår frågeställning och vårt teorival.

Mänskliga brister spelar också en negativ roll för observationer, då all observation i grunden är subjektiv och det är lätt att anta att man är objektiv och allmän i sin beskrivning av miljöer. Detta är dock svårt att uppnå med stor säkerhet och allt vi kan göra för att förhindra en alltför subjektiv tolkning är att innan observationen strukturera och diskutera vad som ska antecknas och hur bedömningar ska göras.

Observationer är ett bra sätt att fånga händelser och aktiviteter så som till exempel möten mellan människor, då vi inte endast vill få dem förklarade av människor. Vid en observation ser man händelsen eller mötet med egna ögon och har på detta sätt fått en mer sanningsenlig bild än vad som kan ges av till exempel intervjuer och enkäter. Vi vill även fånga upp omedvetna processer och inte de “rätta svaren” eller vad som någon av deltagarna tror är det svar som vi vill höra (Einarsson & Hammar Chiriac, s. 23). Observationer är också oberoende av deltagares förmåga att delge information genom tal eller skrift och på så sätt en bättre metod för att fånga in så många människor som möjligt i undersökningen. Med observation som forskningsmetod hoppas vi kunna uppnå närhet och mångfald i vårt resultat.

4.2 Intervju

Varje observation, som gjorts på bibliotekscaféet avslutas med en intervju av en person eller ett sällskap, som finns där just då. Intervjuerna gjordes av en av oss uppsatsförfattare i taget och detta innebär att vi gör tre intervjuer vardera. Vi har valt att utföra intervjuer med cafébesökarna i slutet av våra observationer för att först kunna få en överblick av caféet och vilka olika typer av människor som finns där. Intervjuerna lägger vi också sist för att vi inte vill väcka för mycket uppmärksamhet genom att komma med frågor till besökarna det första vi gör. Istället känner vi först av situationen och kan lättare välja en lämplig och tillgänglig informant.

4.2.1 Urval

I valet av våra informanter har vi försökt att välja ut olika typer av människor utifrån de som finns på bibliotekscaféet för det särskilda tillfället då observationen utförs. Vi vill försöka få så stor spridning som möjligt vad det gäller till exempel kön och ålder, vilket förhoppningsvis bidrar till att vi får med flera olika perspektiv och åsikter. Det är förutom spridningen på kön och ålder även viktigt att få med de tydligaste och vanligast förekommande grupperna som går att utskilja från våra observationer. Grupper av människor kan till exempel vara studenter, pensionärer, småbarnsföräldrar, arbetslösa, människor födda utanför Sverige, ungdomar och vanliga lunchgäster. Vi kan dock inte utgå från att vi kan göra en rättvis bedömning vad det gäller grupp tillhörighet endast utifrån det vi observerar.

Intervjuer görs både med personer som sitter själva och personer som sitter i par eller grupp eftersom detta också är en aspekt av cafébesökarna att ta hänsyn till. Vissa besöker oftare än andra caféet tillsammans med andra människor och vi vill försöka få med båda delar. Innan varje intervju ber vi informanten om tillstånd, presenterar oss själva, berättar om vår studie och vårt syfte, samt talar om hur lång tid samtalet kan komma att ta. Vi utlovar även fullständig konfidentialitet och att vi inte använder vårt material i annat än forskningssyfte.

4.2.2 Forskarpåverkan

För intervjuerna har vi försökt att anpassa oss så mycket som möjligt efter informantens behov och önskemål. Vi gör så kallade semi-strukturerade intervjuer. Dessa liknar mer ett samtal och gör att situationen inte känns så konstlad och förhoppningsvis känner sig informanten mer bekväm. Det finns dock några fasta frågor som vi vill ha svar på, och vi utgår därför från en intervjuguide (Bilaga 2). Denna kan vara användbar för att minnas frågorna eller för att, om det behövs, kunna styra in ämnet på rätt spår igen. Intervjuerna har vi valt att göra var för sig för att inte påverka och göra mötet mer onaturligt än nödvändigt. Det kan dessutom vara svårare för informanten att slappna av om hon eller han har två personer som studerar en under intervjun.

Att informanten i vissa fall i vår undersökning är fler än en person kan påverka hur frågorna besvaras. I det fall då informanten har en annan person att diskutera frågorna med kan svaren sedan bli svårare för oss att tyda och i vissa fall vara mer av en kompromiss informanterna emellan. Men det är också så att svaren på detta sätt kan bli mer nyanserade och rättvisa, då informanterna kan "tömma" frågan på ett helt annat sätt. I det fall vi som forskare istället är ensamma med en informant är det dock lättare för oss att falla i fällan och bli en diskussionspartner till informanten och kan komma att styra samtalet i för hög grad. Men att ha en diskussionspartner är som sagt inte bara negativt och vi kan kanske i vissa fall vara till hjälp för informanten för att sätta igång tankar.

Det är självklart så att vi som forskare påverkar situationen i någon mening oavsett hur saklig och objektiv roll vi lyckas uppnå och oavsett hur avslappnad och naturlig informanten känner sig. Vår förståelse i ämnet och den roll vi har både som intervjuare och som bibliotekariestudenter kan alltid medföra att vi i viss mån lägger fram samtalet på ett särskilt sätt som gör att informanten tvingas tänka på sådant som de kanske aldrig förr har reflekterat över. Vi som forskare kan även riskera att tolka in allt för mycket av det som uttrycks för att göra det relevant för vår undersökning.

4.2.3 Genomförande

Intervjuerna blev korta, upp till 15 minuter vardera, men informanten var med i avgörandet om hur länge vi ska diskutera frågor och svar. Vi har valt att ha korta intervjuer, eftersom vi är oanmälda intervjuare och kan komma att störa vissa av besökarna. En annan anledning är att ämnet är relativt begränsat och på den utsatta tiden kan vi ändå få fram den information vi behöver. Jan-Axel Kylén menar i *Att få svar* (2004) att 5-20 minuter långa intervjuer lämpar sig bra för att gå på djupet inom begränsade ämnesområden och att tiden är tillräcklig för att få fram fakta eller kompletterande information (Kylén, s.18).

Intervjuerna spelas inte in med teknisk hjälp, utan istället görs löpande stödanteckningar för hand, som direkt efteråt kompletteras med detaljer från intervjun. Detta gör att vi i våra resultat inte kommer att ha så många citat och att de som finns är korta eftersom vi inte har hunnit med att anteckna vad som sägs ordagrant under längre stunder. Vi har valt att inte använda oss av inspelning då det kan vara hämmande för informanten och göra att denne känner sig obekvämt i situationen (Kylén, s 40). Längden på intervjun gör också att det inte känns nödvändigt att spela in, men det betyder även att vi måste skriva ner alla detaljer direkt efteråt när vi fortfarande har det i färskt minne.

4.2.4 För- och nackdelar med intervjuer

Fördelen med en semi-strukturerad intervju är att den är flexibel och om det behövs följdfrågor eller finns behov av andra frågor eller formuleringar kan man tillföra dessa trots att man har en på förhand gjord struktur att hålla sig till. Vid en sådan intervju har man möjlighet att förklara, om den som intervjuas inte förstår och se till att den har uppfattat korrekt. Intervjun är flexibel och informanten kan svara på frågor på ett sätt som passar denne, och som forskare kan man få veta sådant, som man tidigare inte tänkt på (Repstad, s. 85-86). Intervjuer lämpar sig för att studera människors beteenden och tankar bakom dessa och just detta kan härledas genom frågor om vad personer gör på bibliotekscaféet och varför de gör som de gör.

Nackdelen med semi-strukturerade intervjuer är att de är personliga, och inte kan användas för att generalisera, då de uttrycker vad individer upplever och känner (Wildemuth, s. 236). En annan nackdel kan vara att om intervjuaren och informanten har svårt att bilda en kontakt eller inte fungerar ihop personlighetsmässigt så kan intervjun bli lidande. Den intervjuade kan känna sig obekvämt och kanske låter bli att svara eller svarar på ett mindre öppet sätt. En närmare relation var svårt att skapa, då vi intervjuade personer på deras fritid och intervjuade dem utan att i förväg kunnat informera eller förbereda dem. Detta resulterade i att vi fick korta svar på de frågor vi ställde. Hade det funnits möjlighet att först upprätta någon typ av kontakt, och kanske göra en andra intervju så hade vi kanske fått längre och mer nyanserade svar på våra frågor.

5. Miljöbeskrivning

Här kommer vi att beskriva de tre bibliotek som varit studieobjekt för vår undersökning, men med fingerade namn. Vi kommer att kort presentera både bibliotekens läge i staden, utseende och miljö, samt bibliotekscaféernas placering i biblioteket, utseende och miljö. Detta är en relativt subjektiv beskrivning av de olika biblioteken, men det är ändå en gemensam sammanställning vi gjort utifrån de upplevelser vi fick i samband med observationerna på respektive bibliotek. Vi anser att detta material är en viktig del för att få grepp om kontexten, och att materialet kan komma till användning i den senare analysen och för att få mer förståelse för det vi får ut av observationerna och intervjuerna. Vi gör inte anspråk på att kunna beskriva bibliotekens miljö i någon allmän mening, men vi försöker att ändå förhålla oss så sakligt som möjligt till våra subjektiva upplevelser. Våra beteckningar av de olika städerna kommer från *Sveriges Kommuner och Landsting* och deras schema med definitioner på Sveriges kommuner.

5.1 Bibliotek och bibliotekscafé A – Det moderna biblioteket

Bibliotek A är ett relativt nybyggt stadsbibliotek i en större stad (Sveriges Kommuner och Landsting). Det är byggt i en modern stil, vilket innebär att man har valt att ha mycket glas och öppna ytor. Biblioteket är centralt beläget, i närheten av stadskärna och bussterminal. Besöksantalet är cirka 2000 besökare per dag och biblioteket har ett stort utbud av medier och programaktiviteter. Bibliotekets café är placerat i ena hörnet av byggnaden, något avskilt från övriga biblioteket. För att komma till caféet passerar man entré och tidningsavdelningen. Stilen för caféet är densamma som övriga byggnaden, det vill säga mycket glas som gör det ljust och modernt. Besöksantalet varierar kraftigt, men trots att det ibland är mycket folk så är ljudnivån aldrig speciellt hög och stämningen är oftast relativt avslappnad. Det finns inga särskilda ordningsregler yttrade för besökarna på caféet vad det gäller ljudnivå eller spring. Mat och dryck får både tas med utifrån och in till både bibliotekscafé och bibliotek, samt ut ur caféet och in i biblioteket. Gränserna är lika öppna för biblioteksmaterial, som oavsett om det är lånat eller ej kan färdas mellan bibliotek och bibliotekscafé. Caféet fungerar både som "fik"

och restaurang med enkla lunchrätter och där finns plats för ca 50 besökare åt gången. Det finns ett bokställ med plats för cirka sex böcker åt gången placerat på en bänk i caféet. Öppettiderna för biblioteket är vardagar 10-20 och caféet har öppet 8-19. En kopp kaffe kostar 22 kronor.

5.2 Bibliotek och bibliotekscafé B – Det livliga biblioteket

Bibliotek B är ett äldre och något slitet bibliotek. Biblioteket ligger i en större stad, (Sveriges Kommuner och Landsting) centralt beläget med ett par hundra meter till både till buss- och tågterminal och stadskärnan. Biblioteket har även ett stort besöksantal på cirka 2000 besökare om dagen och stort utbud av medier och programverksamhet. Bibliotekscaféet ligger mitt i biblioteket, och har fem ingångar, som alla används flitigt, varav en är en trappa från ovanvåningen. I anslutning till caféet finns tre skyltningsbord med sammanlagt runt 100 pocketböcker, samt hyllor med bibliotekets dagstidningsutbud. Caféet ligger där det tidigare under bibliotekets historia varit en innegård, vilket märks i hur det ser ut. Det har ett glastak utan solskydd vilket gör det ljust och luftigt. Där finns både bord med stolar och bord med soffor, ensamstående fåtöljer och ett litet bord med stolar uppe på en upphöjd scen. Besöksantalet är oftast högt och närheten till de övriga biblioteksutrymmena gör att det aldrig är helt tyst i caféet och där är ständig rörelse på människor som går förbi eller genom caféet för att komma till bibliotekets övriga delar. Caféet har runt 65 sittplatser, och säljer fika samt enklare sallader och smörgåsar. Öppettiderna för biblioteket är vardagar 9-19 och detsamma gäller för caféet. En kopp kaffe kostar 19 kronor.

5.3 Bibliotek och bibliotekscafé C – Det klassiska biblioteket

Bibliotek C är ett mindre och ca. 20 år gammalt stadsbibliotek i en mindre stad som betecknas som en pendlingskommun (Sveriges Kommuner och Landsting). Biblioteket är väldigt centralt placerat i staden, precis vid stadskärnans stora torg. I huset finns förutom bibliotek och bibliotekscafé även kultur- och fritidsförvaltningens kontor samt ett galleri. Bibliotekscaféet ligger på övervåningen och därifrån kan man se rakt ner i biblioteksutrymmet. På caféet finns en avskild plats för arbete eller studier, en vägg med dagstidningar och tillhörande läsplatser med mjukare fåtöljer. Förutom detta finns långbord och mindre barbord, samt utomhusbord på en balkong för caféets fika- och lunchgäster. En hörsal och ett konferensrum angränsar även till caféet. Besöksantalet varierar kraftigt under en dag och säkerligen från en dag till en annan, men oftast är det lugnt och stillsamt för tidningsläsning och arbetsro. Inga ordningsregler förutom normalt uppförande gäller på bibliotekscafé C. Cafépersonalen ser dock helst att tidningsläsare och studerande, som inte är där för att äta eller dricka, inte tar upp de bord som mer är avsedda för måltider, utan placerar sig vid arbetsplatserna eller fåtöljerna. Besökarna får ta med sig dryck in på biblioteket, men ingen mat. Undantag görs dock för studenter som sitter hela dagar och studerar. Caféet har på ett ungefär 80 sittplatser att erbjuda och har ett riktigt kök, så att man förutom kaffe och fikabröd till exempel kan köpa en dagens lunch. Öppettiderna för biblioteket är vardagar 10-19 och för caféet 9-19. En kopp kaffe kostar 20 kr.

5.4 Mål och avtal för bibliotekscaféet

Vi har studerat de olika bibliotekens verksamhetsmål och upphandlingsdokument eller avtal för caféverksamheten. På grund av att bibliotekens namn är fingerade, så kommer inte några referenser ges till den information som framkommer här och vi kommer inte heller att skilja på biblioteken A, B och C i detta avsnitt.

Det vi kommit fram till är att biblioteken ska verka för att möten ska uppstå samt bidra till

upplevelser, läsglädje och kunskap. De ska vara såväl fysiska som virtuella mötesplatser, som ska bidra till sammanhållning och social gemenskap och som är tillgängliga för alla medborgare. En verksamhetsplan skriver att ”en omvärldsanalys visar på ett allt tydligare behov av attraktiva mötesplatser i samhället” och biblioteken tror att en välfungerande fysisk mötesplats kan vara avgörande för den personliga utvecklingen för vissa människor. Det finns även ett större behov av lämpliga scener och framträdandeplatser. Bibliotekscaféet nämns dock inte på ett direkt sätt i någon verksamhetsplan och man skriver varken om caféets uppgifter eller om samarbete med biblioteksverksamheten. Vi kan endast anta att bibliotekscaféet kan eller ska bidra till att biblioteket kan vara en attraktiv mötesplats, samt en ny lämplig scen eller framträdandeplats, enligt bibliotekens önskan om sådana.

I upphandling av caféverksamhet och avtal skriver man väldigt lite hur caféet kan vara en del av biblioteken men för ett bibliotek står det att det är “[v]iktigt att huset upplevs som en helhet” och att “leverantören ska medverka till att biblioteksverksamhetens uppdrag som mötesplats kan utvecklas och förverkligas”. Man ska bland annat ha gemensamma aktiviteter och programverksamhet på scenen i caféet, samt samarbeta om marknadsföringsinsatser och en planering av konferenser och föreläsningar. Caféernas inriktning och sortiment erkänns vara en viktig del för att skapa en modern mötesplats och av caféerna krävs att man är lyhörd på besökarnas önskemål. Prisnivån på caféerna får inte överstiga marknadsmässiga priser för den stad som biblioteken ligger i och här ska förslag lämnas in för godkännande av kommunen, detsamma gäller för caféernas namn. I avtalen skriver man att caféerna ska ha ungefär samma öppettider som biblioteken, med vissa undantag och att stolar och bord ska stå på ett sätt som ger ett fräscht intryck. Vad det gäller synpunkter på meny och prisnivå ska regelbundna möten hållas med kommunen, som då också kan följa caféverksamhetens utveckling.

6. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet för våra observationer och intervjuer på det olika bibliotekscaféerna. För tydlighetens skull väljer vi att redovisa varje bibliotek för sig och i ett senare skede dra slutsatser av resultatet i koppling till respektive biblioteks kontext. Det som presenteras här är det mest väsentliga materialet från våra anteckningar. Observationerna är gjorda med utgångspunkt i minneslistan för observationerna (Bilaga 1) och intervjuguiden (Bilaga 2).

6.1 Observationer

Det har sammanlagt gjorts sex observationer, varav två stycken på respektive bibliotek, en på förmiddagen och en på eftermiddagen. Samtliga observationer är gjorda på en vardag. Vi har observerat vid samma tillfälle, men från olika platser i caféet och gjort egna anteckningar. Efteråt har vi sedan sammanställt våra resultat, diskuterat vad vi sett olika och vad som är mest relevant att ta med i uppsatsen. Det har varit särskilt viktigt att diskutera att vi gjort likvärdiga bedömningar i de mer subjektiva antagandena, som till exempel aktivitet och dess bakomliggande orsak, sinnesuttryck och ljudnivå.

6.1.1 Bibliotekscafé A – Stillsamt

Vardag klockan 10-12.

En stund innan själva biblioteket öppnar är det 16 vuxna personer och ett barn inne på caféet. Fem sällskap, tre ensamma och 12 personer som verkar vara där i syfte att studera eller arbeta, men flera av grupperna skrattar och pratar om annat. Stämningen är lugn och ljudnivån

relativt låg, småprat och skratt hörs, men många sitter tysta och studerar. Lite innan klockan tio kommer en hel skolklass in som verkar vara högstadieelever, och ljudnivån höjs markant och det verkar som att några av de andra cafébesökarna blir störda. Fyra män som verkar vara deras lärare eller liknande sätter sig vid ett bord bredvid. Flera av de som studerat tittar på klockan, packar ihop och går. Några "blänger" på skolklassen, en annan grupp säger att nu när biblioteket öppnat kan de sitta där. Två tjejer från klassen går fram till en pappa som fikar med sitt småbarn och börjar småprata och tittar på barnet, de verkar inte känna varandra sedan innan. Klassen går in på biblioteket och lärarna följer efter och säger något om att "hålla koll" på eleverna.

Nu blir det väldigt lugnt ett tag inne på caféet och det enda som hörs en stund är personalen. En kvinna med bibliotekskasse kommer in, tittar en stund på bokstället, väljer inget och går direkt efter att ha fikar. Två män kommer in ihop och verkar utföra någon typ av arbetsrelaterad intervju. En mamma med barn kommer in. De köper fika och går och sätter sig. Telefonen ringer, mamman säger några fula ord och pratar högt i luren. Flera av de andra besökarna tittar på henne när hon gör detta.

Vardag klockan 12-14.

I bibliotekscaféet runt lunchtid är det få besökare i caféet. Stämningen är lugn och avslappnad och de samtal som pågår mellan lunchgästerna är lågmälda. Ljud som hörs kommer från cafépersonalen som diskar. Det finns en äldre man i caféet som arbetar på sin dator och pratar lågt i mobiltelefon. Där finns också två unga kvinnor som sitter i en utav bibliotekscaféets soffor med en dator mellan sig. De talar tyst med varandra och verkar lugna och avslappnade. En annan ung kvinna sitter vid ett utav borden och fikar och läser tyst i en medhavd bok medan hennes barn sover i barnvagnen bredvid. En medelålders man har med sig en dagstidning in i caféet och sätter sig i en av sofforna för att läsa, han fikar inte och sitter bara i caféet en kort stund. En man i medelåldern har med sig inplastade tidskrifter som tillhör biblioteket och sätter sig i en av sofforna för att läsa. Mannen dricker kaffe. En annan medelålders man stannar upp en stund och samtalar med cafépersonalen i samband med att han köper sitt kaffe. Mannen ställer sig sedan vid ett av alla fönster och tittar ut samtidigt som han sveper sitt kaffe. En äldre kvinna kommer in på caféet, "strosar" runt och tittar på caféutbudet och bokstället. Hon går igen utan att fika eller sitta ner. Två män, båda medelålders, fikar och småpratar på ett annat språk än svenska. Den ena har en bok och den andre en tidning med sig in på caféet.

6.1.2 Bibliotekscafé B – Samtal

Vardag klockan 10-12

Det sitter 20 personer i caféet när klockan är 10, varav 11 är män och 9 kvinnor. Tre personer sitter ensamma och resten i sällskap av minst en annan person. Skratt och småprat hörs från besökarna men ljudnivån är ändå relativt låg. Det är en solig dag och solen lyser in genom caféets glastak, under dagens gång får den flera besökare att byta plats då den lyser i ögonen. Flera grupper fikar och småpratar med varandra. Där finns också flera stycken som fikar, sitter ensamma och läser i en tidning eller i en biblioteksbok.

Två yngre kvinnor sitter med en dator, samtalar med varandra och skriver. Troligtvis gör de någon form av skolarbete, men de skrattar mycket och är upptagna med sina mobiltelefoner. De fikar och halvliggare på en av caféets soffor med fötterna upp på stolarna framför. Två män i medelåldern, som troligtvis inte är i sällskap med varandra, men som sitter nära varandra med endast en stol emellan, samtalar då och då om tidningsnyheter och annat. Den ena har

med sig en dator och den andra läser dagstidning och båda fikar. En annan medelålders man både fikar och läser tidning, denne får under loppet av vår observation sällskap av fem olika män, där de flesta var över 50 år. Vissa bara hälsade på mannen och andra slog sig ner, fikade, läste tidning och pratade med varandra då och då, på annat språk än svenska. Två yngre män verkar studera, sitter vid en dator och en av dem verkar få hjälp av den andre. Senare får dessa två sällskap av ytterligare en man i deras egen ålder och en fjärde man kommer även förbi och hälsar. En ung kvinna sitter vid ett stort bord och plockar fram ett skrivblock och penna, hon byter sedan plats till en av sofforna. En kvinna som verkar vara sällskap till denna kommer fram till soffan. Denna kvinna går därefter fram till cafépersonalen och ställer en fråga. Hon verkar få ett nekande svar eftersom hon ser besviken ut och skakar på huvudet samtidigt som hon tittar mot kvinnan på soffan. Då hon satt sig bredvid sitt sällskap delar de sedan på sallad och grönsaker som den ena kvinnan har plockat fram ur en medhavd kasse.

En man som är på väg att lämna caféet stannar en stund vid cafépersonalen, småpratar med dessa och tackar för gott kaffe innan han går. Han återvänder dock efter en stund och pratar med personalen och flera gäster innan han går igen. En äldre man, som är i sällskap med en äldre kvinna med rullator, sitter och fikar. En man i medelåldern som är på väg mot cafédisken för att köpa fika flyttar på denna kvinnans rullator och uttrycker något om att den är i vägen. Hårdare ordväxling och irritation uppstår mellan dessa. Senare får samma man i medelåldern sällskap av en annan kvinna i samma ålder, mannen skrattar och skämtar om att detta är hans arbetsplats. Två kvinnor, ett barn och en medelålders, sätter sig i caféet men talar inte med varandra utan är upptagna av varsin mobiltelefon. Då en tredje kvinna, som är ännu yngre än barnet, ansluter sig till dem går de istället för att köpa fika och samtalar desto mer.

Det börjar nu närma sig lunch och det har bildats kö vid cafédisken. Caféborden fylls på och de flesta är nu här endast för att äta mat. Under observationens gång var det ett stort antal män, där de flesta åtminstone var över 50 år, som alla läste dagstidningar och varken fikade eller pratade med någon annan. Det fanns även ett flertal personer som kom för att endast köpa kaffe eller annan dryck att ta med sig. Vi observerade att dessa inte gick mot utgången, utan istället vidare in till andra platser på biblioteket.

Vardag klockan 13-15

Det är fortfarande många lunchgäster kvar i caféet. Av dessa är det många som dessutom läser en tidning. Det är mycket rörelse och många som går igenom caféet för att komma till andra platser i biblioteket. Sammanlagt finns där 28 personer i caféet klockan 13 och utöver dessa ytterligare sex personer som står i kö för att köpa något i cafédisken. Flera äter och läser i en biblioteksbok eller i en tidning.

Två medelålders kvinnor sitter och samtalar tyst med varandra. Båda har varsin uppslagen tidskrift framför sig men tittar inte särskilt mycket i dessa. Fyra unga kvinnor sitter vid ett bord. De har två datorer och allas mobiltelefoner framme och samtalar tyst med varandra. Tre yngre kvinnor fikar och använder sina mobiltelefoner. De talar på annat språk än svenska med varandra, verkar glada och skrattar mycket. Två kvinnor i medelåldern, verkar ha en djup diskussion då de ser koncentrerade ut och pratar lågt med varandra. Två andra unga kvinnor äter lunch och samtalar lågt med varandra. Dessa har dock en hög med biblioteksböcker bredvid sig. En ung kvinna med småbarn, varav ett i barnvagn, ska äta lunch. Då det inte finns någon plats att sitta på, så hon får ta platsen på den lilla scenen i caféet. Ett yngre par äter lunch, läser i studieböcker och pratar och pussas.

Tre personer, som troligtvis är studenter, sitter på rad med varsin dator och har på sig hörlurar.

De verkar inte vara i sällskap med varandra och pratar inte heller med varandra. Två kvinnor i medelåldern sitter och pratar och fikar. De har även skrivblock och studieböcker med sig. En äldre kvinna ansluter sig till dessa, och de går nu igenom materialet och börjar diskutera med varandra. Den äldre kvinnan verkar hjälpa de två andra och när de är klara får hon en present som tack för hjälpen. En ung man läser bok, skriver i ett skrivblock och fikar. En yngre kvinna med hörlurar fikar och har en stor hög med böcker med sig som hon tittar i. Ett barn springer genom caféet mot barnavdelningen. Han ropar högt till någon där inne, letar efter någon och springer igenom caféet flera gånger från olika håll. Vi ser en medelålders man vi känner igen från förmiddagen som har med sig tidningar. Han läser och skriver i ett skrivblock. En yngre man sitter i en av fåtöljerna och läser en tidning. Två tjejer i samma ålder kommer fram och pratar med honom.

Efter kl 14 så avtar antalet besökare succesivt i caféet och det hörs desto mer ljud från barnavdelningen. Det har varit många besökare som kombinerar en fika eller lunch med läsning av något slag.

6.1.3 Bibliotekscafé C – Tidningsläsande

Vardag klockan 10-12

När vi är på väg upp för trappan till caféet hörs högt prat och skratt och caféet är i stort sett fullt. Det visar sig att de flesta av personerna i caféet går in i den närliggande konferenslokalen klockan 10, och flera andra besökare går ner i biblioteket. Ljudnivån sänks och nu sitter det åtta personer kvar i caféet, en grupp om fyra äldre män, en grupp med två äldre män och två ensamma män, en yngre och en äldre. Den äldre mannen som suttit vid en av arbetsplatserna och läst går för att byta tidning. De fyra männen som sitter och pratar och dricker kaffe ropar på honom och de börjar prata med varandra och verkar känna varandra sedan tidigare. Mannen fortsätter därefter och går och köper kaffe, småpratar med personalen och sätter sig sedan hos de andra männen. En av de andra männen i sällskapet går in till cafépersonalen och pratar lite innan han går.

En yngre man sitter och arbetar vid sin dator med en kopp kaffe bredvid. En yngre kvinna tar en tidning och sätter sig i en av fåtöljerna, efter en liten stund kommer en annan kvinna och de lämnar caféet ihop. Flera, främst äldre män, kommer in på caféet. De väljer alla en tidning och sätter sig vid arbetsbänkarna eller vid fåtöljerna för att läsa under tystnad. En av dessa män börjar småprata med den yngre mannen vid datorn, men de verkar inte känna varandra sedan tidigare. Ett barn kommer in för att sälja majblommor. Två äldre män sitter i fåtöljerna, läser i tidningarna och diskuterar samhället. De sitter länge och pratar, verkar vänta på en tredje person men går tillslut. Två äldre män väljer samma bord att sitta vid med varsin tidning. Den utav dem som kom sist dit sitter bara kvar några minuter innan han går från caféet. Flera personer från konferensen kommer ut och köper kaffe och liknande, pratar då relativt högt med varandra eller i mobiltelefon.

Efter klockan 11 kommer många lunchgäster. En man går runt och frågar flera stycken om de har en viss tidning. En annan man kommer upp, pratar högt med någon om maten och går sedan för att beställa lunch. Cafépersonalen verkar veta vad han vill ha redan innan han beställt. Konferensen verkar nu vara slut och alla deltagarna sprider ut sig i caféet. Ingen utav dem går dock nerför trappan till utgången. En kvinna sitter och äter och en man slår sig ner hos henne och börjar småprata. Kvinnan går efter en stund och mannen köper lunch för att därefter slå sig ner hos en annan kvinna och börjar prata med henne. Det hörs mycket slammer och olika ljud från cafédisken, men i stort har ljudnivån varit väldigt låg på

förmiddagen. Många kommer till bibliotekscaféet ensamma för att läsa tidningen och för att fika eller äta lunch.

Vardag klockan 13-15

På eftermiddagen är det väldigt lugnt och stilla i caféet och det är inte så många som sitter där. Dova ljud hörs dock från biblioteket nedanför och musik från radion som är på bakom cafédisken. En ung kvinna med två barn kommer in. Dessa köper lunch och sätter sig ute på balkongen hos en annan ung kvinna med tre barn. Barnen springer mycket ut och in och hörs mer än något annat på caféet. Tre äldre män sitter själva vid varsitt bord. De har ätit färdigt sin lunch och läser nu dagstidningar eller tittat ut på torget nedanför. Ett äldre par köper lunch, byter bord flera gånger innan de väljer ett. De flyttar även på det utvalda bordet och stolarna innan de är nöjda. De samtalar lite men är i stort sätt tysta.

Två unga killar kommer in, tar ett snabbt varv i biblioteket och försöker sälja rosor. En äldre kvinna kommer in, fikar och läser ur en biblioteksbok. Den stora gruppen som suttit ute på balkongen går nu. De pratar högt på engelska om en utflykt de ska göra. Ett ungt par och ett barn kommer in tillsammans. Männen sätter sig där ute på balkongen medan kvinnan går runt och försöker sälja rosor. En medelålders man vid ett bord ger henne pengar och en uppmuntrande klapp på armen, men vill inte ha någon ros. Vid arbetsplatserna sitter en yngre man och två yngre kvinnor med varsin dator och arbetar tyst. Två barn sitter på fåtöljerna och fikar, de samtalar i normalt tonläge och verkar ha det trevligt. Sammanlagt kommer det under eftermiddagen in en handfull äldre män och ett par äldre kvinnor som alla läser i en tidning under tystnad och som inte heller köper något.

6.2 Intervjuer

Det har gjorts sex intervjuer med cafébesökare, varav två stycken på varje bibliotek. Vi har intervjuat var för sig för och därför tre stycken vardera. Alla intervjuer är gjorda i samband med observationstillfället och därför alltid på vardagar, på förmiddagen eller eftermiddagen. Alla intervjuer har tagit mellan tio till femton minuter beroende på hur mycket informanten hade att säga kring frågorna. Intervjuerna är sammanställda av oss var för sig utefter de självständiga anteckningar vi gjort under intervjuens gång och strax efteråt.

6.2.1 Bibliotekscafé A – Tillåtet att prata

Intervju 1

En av intervjuerna på bibliotekscafé A gjordes med en medelålders kvinna och hennes man som kommit till biblioteket för att låna böcker. De säger att de inte besöker biblioteket särskilt ofta, men att de alltid brukar sitta en stund på caféet i samband med biblioteksbesöket för att ta en fika och läsa i de böcker man nyss lånat. Vanligtvis brukar parets barn också vara med vid besöket, men det är de inte vid just detta tillfälle. Paret säger att de aldrig brukar ta kontakt eller prata med andra på caféet. De menar att de nog inte inbjuder andra till att ta kontakt med dem heller och att de faktiskt inte känner sig öppna för det.

Paret anser att bibliotekscaféet är ett trevligt och fräscht café, men att det ibland kan vara trångt och för högljutt. Att det är hög ljudnivå är dock väldigt sällsynt ändå säger de, och tror att detta kan ha att göra med just det att caféet ligger inne i biblioteksbyggnaden och att man då automatiskt slår av på ljudnivån. Inne på själva biblioteket är det dock tystare säger paret och tycker att denna uppdelning är bra. "Vill man prata högre, på den nivån att man tror att man stör andra, kan man gå till caféet", säger mannen. Eftersom parets ena barn hade vissa

skriv- och lässvårigheter efterfrågade de daisy-spelare att låna för att läsa med i samband med sitt cafébesök. Paret var osäkra på om biblioteket i överhuvudtaget hade daisy-spelare att låna ut.

Intervju 2

Den andra intervjun på bibliotekscafé A gjordes med två unga kvinnor, som visade sig vara gymnasiestudenter. De var på bibliotekscaféet för att studera och då bibliotekets övriga sittplatser var fyllda med andra studenter hade man fått ta sig till caféet. Båda studenterna besökte sällan biblioteket men i så fall var det just i samband med att de behövde en plats att studera på. De kom även hit för att ta en fika ibland, men ansåg det vara för dyrt för dem som studenter att ha råd med i längden. De menade att de aldrig kom till biblioteket ensamma och att de aldrig tog kontakt med några andra människor under sitt besök.

Studenterna tyckte att bibliotekscaféet var en bra plats att studera på och mötas på, men att det gav ett kallt intryck. "Här kan man prata normalt utan att störa andra", säger de. Studenterna säger även att de är "uppvuxna med att det ska vara tyst på ett bibliotek", men de ser även skillnaden i att detta är ett café som man då kan få lov att väsnas mer i. De menar också att bibliotekscaféet på bibliotek A ligger så pass avskilt från övriga biblioteket att man inte kan känna någon koppling till annan biblioteksverksamhet.

6.2.2 Bibliotekscafé B – "Skön stämning"

Intervju 1

Första intervjun på Bibliotekscafé B gjordes med en ung man som var högskolestudent och som var på caféet för att äta lunch och studera. Han hade flera pärmar och skrivblock bredvid sig, och gick ofta och hämtade böcker från andra delar av biblioteket. Mannen säger att han brukar vara på biblioteket ofta för att just studera och i snitt 2-3 gånger per vecka. Han sitter gärna i caféet då han tycker det är "skön stämning och skön personal", samt att det oftast är en relativt låg ljudnivå även om det ibland kan vara högre. Han säger att han dock inte går till caféet eller biblioteket på helgerna eftersom han tycker det är för mycket folk och för mycket liv och rörelse. Mannen brukar stämna möten med andra människor på caféet ibland, men kommer oftast dit ensam. Det hände dock ofta att han träffade andra personer som han kände, eller bekantas bekanta, och pratade en stund med dem. Några enstaka gånger hade det hänt att han har börjat prata med människor som han inte kände, eller att de börjat prata med honom, men då var det oftast för att de brukade se varandra på biblioteket eller caféet.

Mannen säger att han tycker om caféet, att det är luftigt, har mycket plats att sitta på och är en trevlig plats överlag. Det som han tyckte kunde behöva ändras på var dels priserna då han ansåg att det var ganska dyrt i jämförelse med vissa andra caféer i staden, samt att stolarna kunde varit skönare. Han tyckte i övrigt att caféet var bra integrerat med den övriga byggnaden, och att biblioteket hade ett bra och centralt läge i staden med bra bussförbindelser.

Intervju 2

Den andra intervjun görs med en äldre pensionerad man som är på bibliotekscaféet för att äta lunch och läsa lite. Han brukar besöka caféet cirka en gång i veckan och brukar då äta eller fika och läsa något från biblioteket, såväl böcker som tidningar. Mannen säger att han kan kombinera sina besök med att titta i och låna böcker, men att han ibland går dit bara för att fika, då han tycker om caféet som plats. Det händer att han träffar på personer han känner där

och pratar med dem en stund, men han har aldrig tagit kontakt med människor han inte känner, eller de tagit kontakt med honom. Mannen anser att caféet har god mat och fika, en trevlig miljö och tycker inte det är några problem med ljudnivån. Vad han kan sakna är endast några "stora gröna växter, annars är caféet perfekt" säger han, och tycker även att det är väl integrerat med det övriga biblioteket. Mannen säger att caféet är en naturlig samlingspunkt, och att det är en "win-win-situation både för caféet och biblioteket." Han tycker också att bibliotekets läge är bra och nära till allt.

6.2.3 Bibliotekscafé C – Lunch och tidningsläsning

Intervju 1

Den första intervjun på bibliotekscafé C gjordes med en äldre man som efter han ätit sin lunch satt kvar på caféet en relativt lång stund och läste ett helt gäng med dagstidningar. Han berättade att han minst en gång i veckan brukar besöka bibliotekscaféet just för att äta lunch i kombination med att läsa tidningar. "Detta är en bra kombination!" säger han och berättar att han även ibland gör ett biblioteksbesök i samband med lunchen eftersom han tycker om att läsa böcker och tidningar. Mannen som idag är pensionär förklarar att han tidigare i sitt liv, då han bodde i närheten av bibliotek B ibland besökte bibliotekscafé B för att studera, arbeta eller för att träffa vänner. "Vi var ett gäng som alltid brukade ses på biblioteket", säger han, men förklarade också att det inte längre blev av och att han oftast kom till biblioteket och bibliotekscaféet (bibliotek och bibliotekscafé C) ensam i dagsläget.

På frågor om mannen tar kontakt med andra och kanske främmande människor inne på bibliotekscaféet svarar han att han inte gör det här på bibliotek C, men att det var lättare på bibliotek B. Han anser dock att det sociala är en viktig del av biblioteket och att caféet passar bra till just detta. Mannen tycker att det är ett generellt "bra och vanligt café" där det oftast är lugnt och att stämningen är bra, men att det kan skifta mycket i hur mycket människor där är och detta påverkar förstås även ljudnivån. Ljudnivån är enligt honom bättre eller lägre på bibliotekscafé C än på bibliotekscafé B. Han anser även att caféet passar in i resten av byggnaden och är likt de övriga utrymmena en mysig plats att vara på. Det som han saknar är dock tillgången till fler utländska tidningar och kanske även andra medier på caféplanet. Han vet inte om möjligheten att ta med sig biblioteksmaterial upp till caféet, som han inte har lånat, men han anser att denna möjlighet borde finnas.

Intervju 2

Den andra intervjun på Bibliotekscafé C görs med en medelålders kvinna, som precis har ätit lunch och sitter och läser dagstidningar. Hon brukar vara på caféet ca en gång i veckan, då hon gärna går dit och äter lunch eftersom det är nära hennes arbetsplats. Hon säger att hon inte lånar några böcker eller andra medier eftersom att hon inte bor i kommunen, men att hon ofta läser dagstidningarna i samband med sina lunchbesök i caféet. Hon går även ibland och äter eller fikar med sina kollegor, men det blir oftast att hon går själv, då hon ser lunchen som en möjlighet till ensamhet och att ta det lugnt en stund. Kvinnan uttrycker att "lunchpausen är min fristad och då vill jag sitta ensam och koppla av". Hon tar inte kontakt med andra människor, och att ingen har tagit kontakt med henne.

Kvinnans åsikt om caféet är att det är en bra plats, att de har god mat, vilket gör att hon gärna äter där. Hon anser dock att själva lokalen känns steril och har lite av "industrikänsla" och skolmatsal över sig och hon hade gärna sett en högre mysfaktor. Hon säger att inredningen är ganska ny, men att hon tyckte att den gamla var trevligare. Hon konstaterar dock att det får plats mer människor med den som finns nu, så hon förstår också varför förändringen gjordes.

Hon säger att hon tycker att priserna är lite för höga och då särskilt med tanke på att det är just ett bibliotekscafé. Om ljudnivån menar kvinnan att den är helt ok, men att hon väljer att gå dit när det inte är så mycket folk och ljud. "Läget är helt perfekt, mitt i centrum och nära till allt", säger hon.

7. Analys

I detta avsnitt kommer våra resultat från observationerna och intervjuerna av cafébesökarna att kopplas till *space and place*-teorin formad av Fisher et al. Vi benar ut våra resultat med hjälp av de tre aspekter på biblioteket som Fisher et al. tar upp, det fysiska, det sociala och det informativa. För att göra analysen mer kontextbaserad behöver vi även tänka på den information vi har om de olika bibliotekscaféerna och biblioteken, samt om dess omgivning, som finns skrivet om i avsnittet miljöbeskrivning. Slutligen jämför vi målen för caféverksamheten ur miljöbeskrivningen med den bild vi fått fram av bibliotekscaféets användning och betydelse för besökarna.

7.1 Bibliotekscaféet som fysisk place

I detta avsnitt hamnar observationer om bibliotekets direkta fysiska utseende och utformning, samt känslor och stämning som arkitektur och inredning bidrar till. Det fysiska rummet kan även påverka hur akustik, ljus och luft ter sig i rummet. Ljudnivån, stämningen och känslor kring att vara i rummet har stor del att göra med biblioteket som fysiskt *place*. När det gäller bibliotekscaféet som fysiskt *place* kan vi inte ta lika stor hjälp av våra observationer, då de snarare visar på vad besökarna gör än vad de anser och hur de uppfattar caféet som fysiskt rum. Detta gör att vår analys främst grundar sig på våra intervjuer av åtta informanter som alla har olika åsikter.

Det som vi fick fram av informanternas åsikter om lokalerna eller rummen och sådant som kan kopplas till en fysisk *place* är att bibliotekscaféerna på den positiva sidan kan ses som ljusa, moderna, luftiga och/eller mysiga. Att ha många sittplatser och passa in i den övriga biblioteksbyggnaden var också positivt. Samtliga tre bibliotek ansågs också ha ett centralt läge vilket var något som uppskattades av samtliga informanter, och detta får nog sägas vara det enda där de var helt överens. Det stämmer med Cresswells aspekter av plats, då location, platsens läge kan vara av betydande roll (Bushman & Leckie, s.153). Ett centralt läge gör att olika grupper i samhället får det enklare att ta sig till biblioteket och nyttja dess utbud.

Negativt om bibliotekscaféet som fysiskt *place* är att det kan sakna mysfaktor, ibland har obekväma stolar och känns sterilt eller som en industri eller skolmatsal. En annan negativ sak, som vi anser går in under biblioteket som fysiskt *place* på grund av sin fysiska bas, är priset och det faktum att några ansåg att bibliotekscaféet är en dyr plats att fika eller äta på. Detta gör att caféet inte blir tillgängligt för alla, åtminstone inte om de till fullo vill kunna ta del av allt caféet kan erbjuda. Det gör också att det på den punkten inte fullt lever upp till Oldenburgs kriterium för en tredje plats, då den ska vara tillgänglig för alla (Bushman & Leckie, s. 137).

Några av de saker som informanterna inte var överens om var ljudnivån och hur bibliotekets utseende uppfattades. De flesta informanter tyckte att ljudnivån sällan var störande, utan ansåg att det var "tillåtet" att man pratade i normal eller något högre ljudnivå på caféet eftersom caféet antogs ha lägre tystnadsbarriär än biblioteket. Främst på bibliotek A tyckte informanterna att det borde vara tystare inne på biblioteket än på caféet, där man kan få prata mer fritt. Några informanter trodde att det var tystare i caféet på grund av dess anslutning till

biblioteket och på det sätt de var uppvuxna med att det ska vara tyst på ett bibliotek. Ljudnivån och stämningen varierar på de olika bibliotekscaféerna, men överlag var det relativt informellt och ledigt, vilket stämmer in på Oldenburgs bild av en tredje plats (Bushman & Leckie, s.137). Vi observerade att barn kunde leka och springa i caféet utan att de störde sin omgivning i någon större utsträckning.

Gällande informanternas åsikter om bibliotekets utseende och utformning gick åsikterna isär, även gällande samma platser. Alla hade någon åsikt om lokalen, och då alla byggnader har glas som material i tak eller väggar tyckte de flesta att caféerna var ljusa, luftiga och öppna. Hur detta tolkades och uppfattades skilde sig sedan åt. Vissa tyckte biblioteket var kyligt, något sterilt eller såg ut som en industri- eller skolmatsal, medan andra tycker det var modernt, snyggt och mysigt. Beroende på informanternas personliga åsikter kan bibliotekscaféet anses både vara och inte vara en tredje plats. Vissa bibliotek och bibliotekscaféer kan dock inte ses som diskreta icke-påkostade byggnader då de har ansträngt sig för att vara just imponerande och göra intryck, och caféerna benämndes inte som roliga eller lekfulla av våra informanter, vilket ytterligare är ett kriterium för en tredje plats (Bushman & Leckie, s. 152).

7.2 Bibliotekscaféet som social place

Detta avsnitt behandlar hurvida människor interagerar med varandra eller inte i bibliotekscaféerna, samt på vilket sätt man i sådant fall interagerar eller möts. Från våra intervjuer har vi fått svar på frågor gällande att ta kontakt med andra människor i samband med sitt cafébesök eller att andra människor tagit kontakt med besökarna. Information om hur ofta besökare kommer ensamma eller i sällskap av någon annan till caféerna kan hämtas ur både intervjuer och observationer. Observationerna visar också på vad man gör på caféet som ingår i det sociala, hur man umgås och talar med varandra eller med vem eller vilka.

Våra informanter var relativt eniga om att man inte är benägen att ta kontakt med främmande människor på bibliotekscaféet eller att de faktiskt inte var öppna för denna sorts kontaktsökande överhuvudtaget. De människor som informanterna tar kontakt med på bibliotekscaféet är i sådant fall någon som de känner sedan innan eller i vissa fall en person som de ser ofta på caféet och därför redan har en sorts kontakt med. Vi observerade att det var relativt många besökare, som interagerade med cafépersonalen och då inte bara pratade kring själva försäljningen. Vi tänker oss att det är lättare för dessa gäster, som är ofta på caféet, att närma sig varandra, då man redan ses dagligen och då likaväl kan utbyta några ord med varandra. Att se varandra ofta på en viss typ av plats kan bidra till en känsla av samhörighet och öppna upp för vidare kontakt. Bibliotekscaféet har likt en tredje plats både stamgäster och konversation som aktivitet. Om hurvida stamgästerna får ut känslor av tillhörighet är något vi endast kan spekulera över. Alla som går till bibliotekscaféet kan dock inte vänta sig att träffa någon de känner eller att få skaffa sig nya bekanskap, något som Oldenburg anser sker på tredje platser (Bushman & Leckie, s. 152). Våra informanter verkade tycka att det var bra som det var, och det kan vara så att de känner sig som en del av gemenskapen utan att behöva ta någon närmare kontakt med andra cafébesökare.

Sociala aktiviteter, som sker på bibliotekscaféet, är bland annat att besökarna använder caféet som en plats att mötas upp på, alltså en samlingsplats, där man i vissa fall sedan beger sig vidare till andra platser. Det är flera besökare, som kommer till bibliotekscaféet i sällskap med någon annan person och det brukar då oftast vara en nära vän, en partner eller annan familjemedlem, studiekamrat eller arbetskollega. Dessa sällskap umgås eller socialiserar på olika sätt. Vissa kombinerade sitt möte med en fika eller lunch, andra studerade eller arbetade

ihop och ibland läste besökarna i olika medier samtidigt som de diskuterade något. Fika som en anledning att träffas är vanligt förekommande, men på vissa bibliotekscaféer kunde vi också observera att det var oftare att besökare hade studier eller tidningsläsande som huvudsyfte. Det var även många som besökte caféet och flitigt använde sin dator eller mobiltelefon. Hur mycket social aktivitet, i form av mail, chat eller sms, som förekom genom dessa två kanaler kan vi inte veta, men vi kunde se att flera pratade i sina mobiltelefoner.

Både informanter och de besökare vi observerade verkade vara tillfreds med sin vistelse på bibliotekscaféet, vare sig man var där ensam eller i sällskap med någon. Flera verkade genuint nöjda med att bara få vara, ta det lugnt och kanske läsa något. En av informanterna beskrev bibliotekscaféet som hennes "fristad", vilket kan kopplas till den tredje platsens "hem utanför hemmet-kriterium". Bibliotekscaféet är oftast varken ditt hem eller din arbetsplats, med tillhörande sysslor, utan en neutral plats utanför dessa båda, och som inte ställer några direkta krav på individen.

7.3 Bibliotekscaféet som informativ place

Bibliotekscaféet som informativ *place* behandlar det vi har fått fram om vilket biblioteksmaterial eller andra informationskällor, som används i caféet, i vilken utsträckning och av vilka människor. Här kan vi hämta information från både intervjuer och observationer och vi har alltså både fått detta förklarat för oss och även kunnat se besökarna använda materialet, på vilket sätt och i vilken utsträckning. Vilka medier eller material, som användes påverkades självklart av vilken avdelning som låg i anslutning till bibliotekscaféet.

Både svar från informanter och sådant vi har observerat vittnar om att dagstidningar och studiematerial i form av studentlitteratur eller medhavda datorer var det material som användes mest i bibliotekscaféet. Förutom dagstidningar lästes även en del tidskrifter och biblioteksböcker. För de caféer, som hade tidningsavdelningen eller pocketbokavdelningen i nära anslutning, användes dessa medier i större utsträckning än andra medier av cafébesökarna. Ett av caféerna hade endast ett mindre bokstall i direkt anslutning till caféet och det var därför även mindre användning av biblioteksmaterial där.

Eftersom det var många som använde sina medhavda datorer är det av stor vikt för bibliotekscaféerna att kunna erbjuda en trådlös Internetuppkoppling. Samtliga caféer, som vi besökte, hade denna service och samtliga hade besökare med medhavda datorer. Detta skulle kunna betyda att biblioteket och bibliotekscaféet inte längre behöver satsa på att i lika stor utsträckning ha så många datorer för utlåning, då många besökare själva äger bärbara datorer med möjlighet till trådlös nätverksanslutning. Om biblioteksbesökare inte kommer till biblioteket för att låna en dator, utan istället för att "låna" en plats att vara på, kan caféet som fysisk plats få en större betydelse. Det har även för denna undersökning visat sig att vissa besökare kombinerade sitt fika- eller lunchbesök på caféet med ett besök även på själva biblioteket. Om hurvida det är caféet med dess attraktiva utrymme och fika- eller lunchutbud som lockar cafébesökaren vidare till biblioteket, eller om det är biblioteket med sitt specifika utbud som drar till sig besökare till caféet, är en fråga som vi för denna undersökning endast har kunnat spekulera kring.

7.4 Jämförelse av mål och avtal för bibliotekscaféer och våra resultat

Bibliotekscaféet kan verka som en mötesplats i sitt sätt att vara en attraktiv, modern och fräsch fysisk *place* att spendera tid på, samt en fungerande social *place* att träffa andra människor på. På caféet sker olika typer av möten och det kan handla om att endast mötas upp

där, att vara där för att studera tillsammans eller att vara där för att umgås med någon man känner. På detta sätt kan caféet även bidra till sammanhållning och en social gemenskap mellan besökarna och kanske främst för de som är där ofta. Caféet har som grundläggande princip att vara tillgängligt och tillmötesgående mot alla samhällets medborgare och har ingen specifik inriktning eller sortiment, som är riktad mot särskilda målgrupper.

Samarbetet mellan café och bibliotek utgår främst ifrån att det är “[v]iktigt att huset upplevs som en helhet” och att “leverantören ska medverka till att biblioteksverksamhetens uppdrag som mötesplats kan utvecklas och förverkligas”. De flesta informanter ansåg att caféet passade in i biblioteksbyggnaden och därmed inte kändes som ett åtsidosatt rum i huset. Bibliotekscaféet kan erbjuda lämpliga scener eller framträdandeplatser, som kan användas till exempel för bibliotekets programverksamhet och på så sätt även bidra till bibliotekets arbete som ett upplevelsecentrum. Att ha gemensamma aktiviteter och programverksamhet på caféet var något som eftersträvades enligt upphandlingsdokumenten. Detta är dock något som vi, för denna studien, inte har fördjupat oss i och följt upp.

Vi kan utläsa att bibliotekets verksamhetsmål om att förmedla läsglädje och kunskap har mindre genomslag inom caféverksamheten och som informativ *place* berättade informanterna att de saknade en del medier och kopplingar till biblioteksmaterial, -tjänster och -service. Samarbetet mellan café och bibliotek är desto bättre kring öppettider, prisnivå och hantering av synpunkter. Det visade sig dock att trots den “kontroll” som görs kring caféets priser, så verkade informanterna missnöjda och ansåg dem vara för höga.

8. Diskussion och slutsatser

Här använder vi det vi har fått fram i analysen för att besvara vår frågeställning för undersökningen. Svaren på våra tre frågor är baserade på undersökningens omfattning, avgränsningar och val av metod. Den har även påverkats av vår förförståelse, vår roll som bibliotekariestudenter och de subjektiva tolkningar vi gjort. Vi gör därför inte anspråk på att kunna dra några allmänna slutsatser. Vi kopplar även analysen till relevant tidigare forskning och försöker med hjälp av detta få en större helhetsbild och även se hur vår undersökning kan ge ett bidrag till den. I detta avsnitt har vi också gett oss större frihet att uttrycka egna åsikter och att få diskutera bibliotekscaféernas möjligheter. Vi diskuterar även kring vår metod, samt om vad en vidare forskning på detta ämnesområde skulle kunna innebära.

8.1 Hur används bibliotekscaféet av besökarna?

Cafébesökarna använder caféet som en fysisk *place* att spendera sin tid på. I dess attraktiva och trevliga omgivning kan de sitta ner och filosofera eller bara vara. Den relativt låga ljudnivån gör att de kan koppla av och stressa ner en stund, även om flera av besökarna anser att man inte behöver hålla ljudnivån lika låg i caféet som i övriga biblioteket. Om besökaren vill kan hon eller han dessutom för en summa pengar köpa något att dricka eller att äta, det är dock något som många väljer att låta bli. Då flera av de intervjuade sa att de ansåg att caféerna var för dyra kan det vara en anledning till att många utnyttjar lokalerna men inte dess utbud i sin helhet.

Som social *place* används bibliotekscaféet av besökarna som en samlings- eller mötesplats. Här kan de, om de vill, socialisera och umgås med andra människor. Det är även många grupper av studenter som träffas här för att kunna studera ihop. På caféet sker, så väl planerade som spontana möten, och platsen kan bidra till social gemenskap för den som är där ofta. Här sker såväl lågintensiva som högintensiva möten, och även parallellt med varandra

(Audunson, s. 436f). Människor träffar personer ur bekantskapskretsen på bibliotekscaféet, men här finns även personer från många olika grupper i samhället som samsas om samma miljö.

Bibliotekscaféet är en informativ *place* på det sätt som besökarna använder det som en plats för läsning och dator- eller mobiltelefonanvändning. Besökarna tar del av information genom dagstidningar, tidskrifter, biblioteksböcker, studiematerial och annan litteratur eller media, medan de vistas på bibliotekscaféet. Det blir även tydligt att besökarna har ett informativt utbyte av varandra och av att umgås och diskutera med varandra. Dator- och mobiltelefonanvändningen kan innehålla så väl informativa som sociala aspekter, beroende på hur de har använts.

8.2 Hur uppfattas bibliotekscaféet av besökarna?

Uppfattningar om bibliotekscaféet varierar för individ till individ och vi ser att alla de åtta informanter vi har intervjuat ser på caféet på olika sätt. Inom aspekten fysisk *place* uppfattas caféet allt ifrån att vara en trevlig och mysig plats med bra stämning, till att sakna mysfaktor, likna en industri eller skolmatsal och ha obekväma stolar. Oftast ansåg informanterna att caféet var modernt, ljust och öppet och att ljudnivån oftast var låg. Några informanter uttryckte, för aspekten social *place*, att caféet var en bra plats att möta andra människor på och att det sociala var en viktig del av biblioteket och att caféet passade bra som plats för detta. Informanterna menade även att bibliotekscaféet kändes som en plats där det var tillåtet att prata med andra och då i mer normal ljudnivå än inne på själva biblioteket. Caféet uppfattades som en informativ *place* i sättet informanterna ofta kombinerade sin fika eller lunch på caféet med att arbeta eller studera, läsa tidningen, i en bok eller använda sin dator. Valet av plats kan påverkas av tillgången till Internet, antalet sittplatser, bekvämlighet och tillgången till mat och dryck. Några besökare efterfrågade fler medier och tydligare regler vad det gäller att ta med sig biblioteksmaterial mellan caféet och biblioteket.

8.3 Diskussion om bibliotekscaféets betydelse som place för biblioteket och dess besökare

Vi har under denna undersökning fått uppfattningen att cafébesökarna kan koppla av och känna sig bekväma under sitt besök på bibliotekscaféet. Såväl Buschman och Leckie, som Dewe, diskuterar bibliotekets potential som ett "samhällets vardagsrum" och hur det är en tillgänglig, mysig, bekväm och social plats, som påminner om ett vardagsrum i sitt utseende, utbud och aktiviteter (Buschman & Leckie, s. 136; Dewe, s. 249). Vi ser att bibliotekscaféets har en roll och betydelse för detta och även att det i vissa fall och för vissa individer blir ett vardagsrum. Att koppla av i en soffa, umgås med familjen, spela spel, äta eller dricka något, använda sin dator och kanske titta på TV är aktiviteter som vi menar förekommer i ett vardagsrum och som caféet faktiskt kan erbjuda. Det är dock tydligt att detta inte gäller för alla caféer och individer och att dessa funktioner ibland kan krocka med caféets moderna inredning, som kan uppfattas som obekväm, kall och sakna mysfaktor.

Bibliotekscaféet har stora likheter med Oldenburgs tredje platser och kan, som "den franska cafétypen" vara en avstressande miljö för människor (Oldenburg, s. 164). Detta gäller främst för de besökare som inte tar med sig arbete eller studier dit, då caféet istället mer liknar en formell arbets- eller studieplats för dessa. Caféet är en tredje plats genom dess placering i biblioteket, som är en offentlig byggnad och därmed neutral plats. Biblioteket och caféet ska vara tillgängligt för alla och inte verka uteslutande för vissa grupper, vilket gör att de åtminstone hoppas kunna bidra till social jämlikhet. På bibliotekscaféet är konversation en

aktivitet, som förekommer, men vi kan inte säga att det är den huvudsakliga som för en tredje plats (Oldenburg, s. 26ff), då besökarna både äter, dricker, läser och använder sina datorer och mobiltelefoner frekvent. Vi observerade att caféet har besökare, som verkar vara stamgäster och för dessa kan det fungera som ett hem utanför hemmet eller som en "fristad", som en av informanterna uttryckte det. Bibliotekscaféet håller dock inte alltid särskilt låg profil och arbetar en del med marknadsföring och att synas eller vara "inne". Det har till viss del en informell stämning, men är kanske inte alltid en så lekfull plats som det hade kunnat vara. Det kan saknas ett utbud av aktiviteter, som direkt är spel- och lekrelaterade, men vi håller inte med Oldenburg, i hans resonemang om att biblioteket inte skulle vara tillräckligt lättsamt och ser att människor får lov att skratta och stoja på bibliotekscaféet. Vi observerade även att barn kunde leka och springa i caféet utan hinder från personal, föräldrar, andra besökare eller inredningen.

Om caféet istället skulle vara likt Oldenburgs "non-places" hade besökaren blivit behandlad endast som en konsument (Oldenburg, s. 205). Vi observerade ett flertal besökare som verkade ha en kontakt med caféernas personal, där deras samtal inte endast var försäljningsrelaterat. Dewe är dock skeptisk till caféverksamhet på bibliotek och menar att de då riskerar att associeras för mycket till shopping och konsumtion (Dewe, s. 43). Detta är en svår och komplicerad fråga som drar in bibliotekets uppdrag om att vara tillgängligt för alla och därmed inte ha en verksamhet som är grundad i att människor ska ha en viss inkomst för att kunna utnyttja den. Vi anser att den caféverksamhet, som vi undersökt, inte bidrar till sådan uteslutning eftersom du får lov att vistas här utan att behöva köpa något. Vi har visserligen fått höra klagomål från besökare, som tycker att det är dyrt på caféet, särskilt med tanke på att det ligger i ett bibliotek. Det är intressant att biblioteket signalerar låga avgifter så pass att besökarna tar med sig dessa tankar även då de ska köpa kaffe och fika i caféet.

Skot-Hansen ser precis som vi, att biblioteket, här med caféet inräknat, snarare är en tredje plats än "non-places" och anser det vara en bra plats för människor att spendera tid på (Skot-Hansen, s. 57). Vi menar att det är viktigt med sådana platser som Skot-Hansen beskriver, där man är fri från förpliktelser, prestation och åsiktsredovisning för att kunna njuta av att bara vara (Skot-Hansen, s. 56). Den aktivitet där man just inte gör något är sällsynt och därför viktig att ge plats för i dagens samhälle. Vi har idag oftast för mycket stimulans och teknik omkring oss, som stör eller hindrar oss från att stressa av och dagdrömma en stund. På detta sätt kan bibliotekscaféerna vara ett positivt inslag, inte bara för biblioteket, utan även för samhället och människors liv i stort.

För bibliotekscaféet som social *place* har vi kunnat konstatera att det sker en hel del olika möten mellan människor inne på caféet. Audunsons hög- och lågintensiva möten finns enligt vår undersökning båda representerade på bibliotekscaféet. De högintensiva mötena skedde mellan de besökare som hade sällskap av någon de känner sedan tidigare och kunde då prata och diskutera med varandra på samma nivå (Audunson, s. 436). De lågintensiva däremot skedde mellan människor som hade lite eller inget gemensamt och dessa möten kunde vara tysta eller avaktande (Audunson, s. 437). Människor med olika bakgrund och intressen har alla samma möjlighet att besöka biblioteket och de kan alla ha behov av att använda caféet vid vissa biblioteksbesök, för att ta en lugn stund med till exempel en tidning, fika något eller använda datorn. Vi anser att caféet medverkar till att så väl hög- som lågintensiva möten lättare kan uppstå på biblioteket och att caféet är en bra mötesplats att ha i vårt multikulturella samhälle, då det kan främja mötet mellan människor från olika kulturer.

Alla bibliotek använder sig av glas som byggnadsmaterial på något sätt inne på

bibliotekscaféet, och enligt Hodaszy Fröberg så förstärker det mötet mellan ute och inne (Hodaszy Fröberg, s. 210). Huruvida detta är något som uppfattas eller uppskattas av besökarna kan vi inte spekulera kring, men vi vet att de vi frågat uppskattar att bibliotekscaféets lokaler är ljusa och luftiga, och detta imiterar i sin tur hur det ser ut utomhus. Dock kan mycket glas också ge ett kyligt intryck, och detta kan förstärkas eller förminsas beroende på den övriga inredningen. Vissa besökare anser att bibliotekscaféet är sterilt eller saknar mysfaktor, och detta kan bero på att glas används, och att caféet vill se modernt ut. Hodaszy Fröberg kommer vidare fram till att bibliotek genom tiderna har representerats av två grundläggande element, tystnad och ljus (Hodaszy Fröberg, s. 9). Vi kan efter denna undersökning se att dessa element mer eller mindre ingår i samtliga tre bibliotek, som vi har studerat. Caféernas utseenden är, som tidigare sagt, ljusa och öppna och kan därför inbjuda till aktivitet, rörelse eller underhållning i form av möten mellan människor eller programverksamhet. Tystnaden finns främst hos bibliotekscafé A och C, medan bibliotekscafé B är betydligt livligare. Tystnaden erbjuder besökarna en plats att sluta sig i sig själva på, kanske läsa en tidning eller bok och filosofera över livet. Vi menar att bibliotekscaféer därmed kan vara en plats där det är möjligt att kombinera bland annat läsning och underhållning. Men vi ser också att det är omöjligt att helt och hållet undvika konflikter mellan olika grupper, då de ibland har olika behov av tystnad för läsning eller utrymme för livlig diskussion eller programverksamhet.

Vi tycker det har varit spännande att göra de observationer och intervjuer vi gjort, och fått veta mer om de olika bibliotekscaféerna och hur de används. Det vi sett är att de alla skiljer sig åt, och används på något olika sätt beroende på olika faktorer såsom utbud, läge, utseende och vilka grupper i stort, som besöker biblioteket. Om caféet, som i bibliotekscafé B, har ett centralt läge i biblioteket och är bättre integrerat med övrig biblioteksverksamhet, desto mer används caféet. Det i sin tur leder till att besökarna känner sig mer bekväma med att ta in biblioteksmaterial på caféet, såsom dagstidningar och biblioteksböcker. Samtliga bibliotek med caféet inräknat har en egen identitet, så som framtoning, utseende och stil visar på. Caféet anses av informanterna passa in i helheten och med den övriga biblioteksarkitekturen.

Bibliotekscaféet har en hel del möjligheter och potential för besökarna att ta del av, så som att vara en plats för avkoppling, möten med både bekanta och främmande människor, läsning, underhållning och upplevelser eller arbete och studier. Caféet kan för bibliotekets del bidra till att förstärka upplevelsen av biblioteksmiljön i stort på grund av sitt fysiska utseende och då kanske även förbättra sitt anseende och öka besöksantalet. Det kan hjälpa biblioteket att vara en mötesplats mellan människor på både hög- och lågintensiv nivå, vilket förstärker bibliotekets sociala roll. Caféet kan även bidra till att biblioteksmaterial används mer, att läsning på bibliotek ökar och kanske även att utlåningsstatistiken ökar. Det kan dessutom bidra med bra scener och platser att ha programverksamhet på och då förstärka bibliotekets roll som ett upplevelsecentrum. Vi ser dock att caféet kan göra ytterligare åtgärder för att bli mer integrerat med biblioteksverksamhet och för att lätta upp stämningen med mer direkt spel- och lekverksamhet. Exempelvis lekrum i anslutning till caféet och utlåning av sällskapsspel, schack eller kortspel att nyttja under cafébesöket.

8.4 Diskussion kring metod

I metodavsnittet redogör vi för olika risker med forskningseffekter och olika för- och nackdelar med både observation och intervju som forskningsmetod. En uppenbar brist i vår undersökning ligger i vårt urval av cafébesökare, som utesluter övriga biblioteksanvändare och de som inte går till caféet. Vårt resultat blir därmed vinklat på det sätt att cafébesökarna troligvis är på caféet av en anledning som har att göra med att de anser det vara en bra plats

och vi kan därför ha fått orättvist få negativa åsikter. Vår förförståelse som bibliotekariestudenter är också en påverkande faktor som gör att vi har en viss utgångspunkt och tolkar utifrån ett biblioteks- och informationsvetenskapligt perspektiv. Det kan till exempel innebära att vi ger biblioteksmiljön en större betydelse än vad människor i största allmänhet tillger den. Vi har dock försökt att hålla oss öppna och sakliga i vårt urval och i våra bedömningar och har inte påbörjat att göra kopplingar till teori eller tidigare forskning förrän det empiriska materialet var insamlat.

Att använda observation som forskningsmetod har visat sig vara både spännande och svårt. Närheten till forskningsobjekten och att vi med egna ögon såg de händelser och möten som skedde, har medfört att observationerna blev en rolig och intressant upplevelse för oss båda. Svårigheter har varit att hantera bedömningar och att i efterhand komma överens om till exempel ålder och vad som faktiskt hände. Vi insåg tidigt våra brister i att kunna vara uppmärksamma under hela observationstillfället igenom, samt att det är svårt att dra slutsatser ur den relativt korta observationsperioden med all dess mångfald av människor och händelser.

Intervjuer som forskningsmetod är något vi båda känner oss mer vana vid och har provat på i tidigare studier. Särskilt de semi-strukturerade är en "tillåtande" form av intervju, som är flexibel och lätt att hantera. Vi kunde tack vare intervjuerna ställa frågor till cafébesökare om varför de är på caféet och vad de tycker om eller ogillar med det. Detta är sådant som inte skulle ha kommit fram om vi endast hade använt oss av observationer. Det svåra med intervjuerna var att de var så pass korta att det var svårt att få en relation till informanten och därför också svårare att få denne att öppna sig och förklara sina åsikter mer ingående. Vi önskar nu i efterhand att vi hade frågat dem efter mer tid så att vi hade kunnat göra djupare intervjuer.

Reliabiliteten i undersökningen handlar just om bedömningarna i de olika forskningsmetoderna. Vi har dock haft fördelen av att vara två personer, som observerat samma skeenden under samma tid och har kunnat diskutera detta i efterhand. Vi hoppas att vi på detta sätt har minskat risken för subjektiva tolkningar och våra slutsatser är direkt baserade på vårt insamlade material från såväl observationerna som intervjuerna. Validiteten i undersökningen handlar istället om i fall vi har undersökt det som avsågs i forskningsfrågan, om våra datainsamlingmetoder var lämpliga och våra analyser rimliga. Vi anser att våra metoder varit lämpliga och har försökt att hålla oss på en saklig nivå och sedan göra en konsekvent analys. Intervjuerna skulle dock ha kunnat göras djupare för att bättre anknyta till frågan angående besökarnas uppfattning om bibliotekscaféet.

8.5 Vidare forskning

Vår undersökning har angränsat till olika områden inom biblioteks- och informationsvetenskap som på något sätt berör bibliotekscaféets verksamhet. Vårt bidrag till forskningen har varit att visa på caféets betydelse för dess besökare i fysiska, sociala och informativa aspekter. En fortsatt forskning om bibliotekscaféer behövs för att utvidga detta område och få en tydligare bild av caféets möjligheter och potential för biblioteksverksamhet på olika sätt. För att gå vidare från det vi nu har påbörjat kan man forska om icke-användare av bibliotekscaféer, och om varför de inte besöker caféet. Även forskning om programverksamhet och samarbetet med caféet i detta kan göras, samt att ha ett perspektiv mer utifrån biblioteket och bibliotekspersonalen. Vi anser också att det behövs mer forskning inom vårt nu påbörjade forskningsområde, men då med ytterligare fördjupning och framför allt djupare intervjuer av cafébesökare för att få ut mer om deras uppfattning om bibliotekscaféer, och om de tycker det finns saker som kan förbättras.

9. Sammanfattning

På många större folkbibliotek i Sverige finns idag någon form av caféverksamhet. Vad man kan fråga sig är hur väl integrerad caféverksamheten är med övrigt biblioteksarbete och med vilka mål man har upprättat dessa caféer, samt vad som händer på caféet. Syftet med denna uppsats är att undersöka hur bibliotekscaféet används och uppfattas utifrån en *space and place*-teori, där platsens betydelse granskas. Syftet är även att ställa våra resultat mot de mål och avtal som finns för caféverksamheten. Vår frågeställning är:

-Vilken betydelse har bibliotekscaféet som *place* för biblioteket och dess besökare?

-Hur används bibliotekscaféet av besökarna?

-Hur uppfattas bibliotekscaféet av besökarna?

Vi har avgränsat oss till att endast studera bibliotekscaféer på folkbibliotek, cafébesökarna och de styrdokument som har med caféet att göra. I avsnittet om tidigare forskning tar vi upp angränsade forskning, då det inte finns någon som direkt berör vårt ämnesområde. Denna forskningsöversikt är indelad i fyra kategorier: *Space and place*, biblioteket som en tredje plats, biblioteket som mötesplats, samt biblioteketsbyggnad och biblioteksarkitektur.

Vår teori är en viktig del av studien, då den hjälper oss att förstå och bearbeta vårt insamlade material. Teorin bygger på en artikel av Karen E. Fisher, Matthew L. Saxton, Phillip M. Edwards och Jens-Erik Mai som i sin tur har en bearbetad *space and place*-teori som passar i ett biblioteksperspektiv. Biblioteket som *place* är ett sätt att förstå bibliotekets olika dimensioner, samt hur det uppfattas och används av biblioteksanvändarna. Fisher et al. har delat upp dessa dimensioner i tre större indelningar, biblioteket som fysisk, social och informativ *place*. Biblioteket som fysisk *place* berör användarnas syn och känslor kring biblioteksbyggnaden och dess arkitektur och inredning. Biblioteket som social *place* utgår från användarnas interagerande med andra besökare, och om deras känslor av samhörighet. Biblioteket som informativ *place* handlar om hur användarna uppfattar bibliotekets utbud av service och tjänster, material och medier. Teorin har gått att applicera på vår undersökning, efter att vi ändrat fokus från bibliotek och biblioteksanvändare till bibliotekscafé och cafébesökare.

Undersökningen är kvalitativ med ett stort fokus på beskrivningar av särskilda miljöer och med betoning på bibliotekscaféernas kontext. Vi har integrerat två forskningsmetoder, intervju och observation för att kunna se hur bibliotekscaféet används och uppfattas av besökarna. Vi har genomfört sex stycken observationer, på tre olika bibliotek och i samband med dessa har även sex stycken intervjuer utförts. Observationerna var två timmar långa vardera och har utförts med hjälp av en mindre minneslista och fria anteckningar. Intervjuerna har genomförts i slutet av varje observationstillfälle och varit runt 10 minuter långa, semi-strukturerade och har inte spelats in.

Vi har kort beskrivit de olika biblioteken och dess caféer med tanke på dess läge i staden eller i biblioteket, utseende och miljö. Detta för att få en bättre förståelse och överblick av bibliotekscaféerna och deras olika kontexter.

Vi kom fram till att bibliotekscaféerna används på många olika sätt och av många olika typer av människor. Som fysisk *place* uppfattas caféet som en oftast trevlig och mysig miljö och användes som en plats att spendera tid på och koppla av. Cafébesökarna uppfattade caféet som en social *place* i sitt sätt att bidra till bibliotekets social roll och att vara en plats där det

är ”tillåtet” att prata med andra. Besökarna använde caféet som en samlings- eller mötesplats. På bibliotekscaféet ser besökarna det som en bra kombination att kunna fika och läsa samtidigt och som informativ *place* används caféet just för att läsa såväl tidningar som böcker och att använda datorn eller mobiltelefonen.

Bibliotekscaféets betydelse som *place* för biblioteket och dess besökare kan vara i sitt sätt att likna ett ”samhällets vardagsrum”, en tredje plats utanför hem och arbete eller en plats fri från prestation som du endast spenderar din tid på. Det kan för biblioteket och dess besökare även medverka till att hög- och lågintensiva möten mellan människor lättare kan uppstå.

Biblioteket får genom caféet en naturlig plats att arbeta med upplevelse- och programverksamhet och vi ser att det går att göra mer för att caféet ska kunna integreras i övrigt biblioteksarbete. Vi önskar oss tydligare kopplingar till biblioteksverksamhet, samt mer spel- och lekverksamhet inom caféets ramar.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

I författarnas ägo

Anteckningar från observationer, gjorda i mars och april 2011.

Intervjuer med åtta cafébesökare på tre olika bibliotekscaféer, gjorda i mars och april 2011.

Tryckta och elektroniska källor

Aabö, Svanhild, Audunson, Ragnar & Vårheim, Andreas (2010). How do Public Libraries Function as Meeting Places? *Library & Information Science Research*. vol. 32, nr. 1, s. 16-26.

Audunson, Ragnar (2005). The Public Library as a Meeting-Place in a Multicultural and Digital Context. *Journal of Documentation*. vol 61, nr. 3, s. 429-441.

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi.

Buschman, John E. & Leckie, Gloria J. (red.) (2007). *The Library as Place: History, Community, and Culture*. Westport, Connecticut: Libraries Unlimited.

Cresswell, Tim (2004). *Place: A short Introduction*. Malden, MA: Blackwell pub.

Dewe, Michael (2006). *Planning Public Library Buildings: concepts and issues for the librarian*. Aldershot, England ; Burlington, VT : Ashgate.

Einarsson, Charlotta & Hammar Chiriack, Eva (2002). *Gruppsobservationer: teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Fisher, Karen E. et al. (2007). Seattle Public Library as Place: Reconceptualizing Space, Community, and Information at the Central Library. Ingår i Buschman, John E. & Leckie, Gloria J. (red.), *The Library as Place: History, Community and Culture*. Karen E. Fisher, Matthew L. Saxon, Phillip M. Edwards & Jens-Erik Mai. Westport, Connecticut: Libraries Unlimited. s. 135-160.

Folkbibliotek (1991). *Nationalencyklopedin*. Bd 6, Höganäs: Bra Böcker. s. 461.

Hodaszy Fröberg, Vilma (1998). *Tystnaden och ljuset : om bibliotekens arkitektur*. Stockholm : Carlsson.

Kylén, Jan-Axel (2004). *Att få svar: intervju, enkät, observation*. 1. uppl. Stockholm: Bonnier utbildning.

Oldenburg, Ray (1999). *The great good place: cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. New York: Marlowe.

Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 4., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Skot-Hansen, Dorte (2001). Folkebiblioteket i civilsamfundet–civilsamfundet i folkebiblioteket. Ingår i Audunson, Ragnar & Lund, Niels Winfeld (red.), *Det siviliserte informasjonsamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagboksforl. s. 45-60.

Sveriges Kommuner och Landsting, (2010-11-30). Kommungruppsindelning 2011 - definitioner. *Sveriges Kommuner och Landsting*.
http://www.skf.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/kommungruppsindelning
[2011-05-03]

Wildemuth, Barbara M. (2009). *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Bilaga 1

Minneslista för observation

- Kön
- Ålder
- Sällskap
- Medhavda ting
- Biblioteksmaterial
- Aktivitet/Händelse
- Ljudnivå
- Sinnesuttryck

Bilaga 2

Intervjuguide

- Varför är du här på bibliotekscaféet?
- Hur ofta besöker du caféet?
- Vad gör du oftast på caféet?
- Besöker du andra delar av biblioteket i samband med ditt cafébesök?
- Lånar eller tittar du på några medier i samband med ditt besök?
- Brukar du arbeta/studera på caféet?
- Kommer du till caféet ensam eller tillsammans med någon?
- Tar du kontakt med andra människor under ditt besök här?
- Tar andra kontakt med dig?
- Vad tycker du är bra med caféet?
- Vad tycker du är mindre bra med caféet?
- Hur är stämningen på caféet?
- Hur är ljudnivån?
- Anser du att bibliotekscaféet passar in i bibliotekets byggnad?
- Vad tycker du om bibliotekets läge i förhållande till resten av staden?
- Har du några förslag på förändringar av caféet?